

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Vít Svejkský

SPOLEČNÉ JMĚNÍ MANŽELŮ DE LEGE LATA

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.

Katedra: občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 29.05.2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 29.05.2013

.....

Poděkování

Děkuji vážené paní doc. JUDr. Michaele Hendrychové, CSc., vedoucí mé diplomové práce za cenné a užitečné připomínky při zpracování diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Historický vývoj společného jmění manželů.....	3
1.1 Počátky v římském právu	3
1.2 Obecný zákoník občanský	3
1.3 Zákon o právu rodinném.....	7
1.4 Občanský zákoník od roku 1964	8
2. Vznik a rozsah společného jmění manželů.....	10
2.1 Obecně ke vzniku a rozsahu	10
2.2 Aktiva.....	10
2.3 Pasiva.....	14
2.4 Co do společného jmění naopak nepatří	16
3. Nakládání se společným jměním manželů.....	22
3.1 Obecně k nakládání.....	22
3.2 Obvyklá správa	23
3.3 Správa nikoliv obvyklá	23
3.4 Podnikání	24
3.5 Vklady do obchodní společnosti.....	27
3.6 Bytová družstva	28
4. Modifikace společného jmění manželů	30
4.1 Obecně k modifikacím.....	30
4.2 Předmanželská smlouva.....	31
4.3 Modifikace během manželství dohodou	33
4.4 Vyhrazení vzniku společného jmění ke dni zániku manželství.....	35
4.5 Modifikace během manželství soudním rozhodnutím.....	36

5. Zánik a vypořádání společného jmění manželů.....	38
5.1 Obecně k zániku.....	38
5.2 Zánik bez zániku manželství.....	38
5.3 Zánik rozvodem manželství.....	41
5.4 Zánik smrtí manžela.....	42
5.5 Obecné zásady vypořádání	43
5.6 Vypořádání dohodou.....	45
5.7 Vypořádání rozhodnutím soudu.....	47
5.8 Vypořádání zákonnou domněnkou	48
6. Nový občanský zákoník a úprava společného jmění	50
Závěr	56
Seznam zkratk právních předpisů	58
Použité prameny	59
Literatura.....	59
Soudní rozhodnutí.....	60
Internetové zdroje	62
Resumé.....	63
Abstract.....	65
Klíčová slova	67

Úvod

Diplomovou práci na téma společné jmění manželů jsem si zvolil proto, že jsem se s touto problematikou poprvé setkal nejen při studiu, ale též i při stáži na soudě a tato problematika mne zaujala. Jelikož jsem si dal závazek, že bych rád pochopil komplexnost tohoto institutu v současné účinné právní úpravě, využil jsem příležitosti zadat si toto téma jako diplomovou práci.

Ve své snaze pochopit fungování tohoto institutu jsem si vytyčil hned na začátek pohlédnout na společné jmění manželů stručně v historickém kontextu, který tak bude vést k úvodu do této problematiky týkající se majetkového uspořádání v rámci manželů, kteří tvoří jádro rodiny.

Jelikož rodina tvoří důležitou složku fungování společnosti, představuje společné jmění manželů důležitou část pro rodinu, a tím pádem i pro celou společnost.

Během života v manželství dochází nejen k přírůstkům na majetku, ale též i k jeho zkracování. Proto bych se ve své práci rád také zabýval kladnými majetkovými hodnotami neboli aktivy, ale stejně tak bych se rád zmínil i o záporných majetkových hodnotách neboli pasivech v rámci společného jmění manželů.

Vzhledem k tomu, že zákonné ustanovení ne vždy může být pro praxi dostačující, uvedu ve své práci nejdůležitější soudní rozhodnutí, která měla právě na praktickou aplikaci společného jmění manželů nemalý vliv.

S přihlédnutím k tomu, že zákonný režim ve společném jmění manželů tvoří jen jednu podstatnou složku, ale nikoliv jedinou možnou úpravu, bude se zabývat nejen jím, ale též možnostmi modifikace společného jmění smlouvou manželů, stejně tak i soudním rozhodnutím.

Manželství jako každý jiný institut provázející občana během jeho života má vedle začátku i konec. Z tohoto důvodu bych se též zabýval zánikem společného jmění manželů a s ním souvisejícím vypořádáním.

Ačkoliv jsem si za cíl své diplomové práce zvolil problematiku společného jmění manželů v současné právní úpravě, považoval bych za chybu nezmínit budoucí úpravu v novém občanském zákoníku. Nutno však říci, že budoucí úprava společného jmění nemá být těžištěm mé diplomové práce, proto se o ní zmíním stručně a se snahou

zdůraznit její podstatné body. Nadto je třeba říci, že prameny v odborné literatuře ve vztahu k budoucí úpravě jsou v porovnání se současnou účinnou právní úpravou nikoliv rozsáhlé.

Rád bych se proto ve své diplomové práci zaměřil na současnou účinnou úpravu společného jmění manželů a pokusil zmínit společné jmění komplexně.

1. Historický vývoj společného jmění manželů

1.1 Počátky v římském právu

Počátky společného jmění manželů lze spatřovat již v římském právu, které lze považovat za pramen dnešní právní úpravy. Římské právo rozlišovalo dva druhy manželství, a to manželství s mocí nad manželkou a později vzniklé manželství bez moci nad manželkou, tzv. manželství volné, kde manželka zůstávala v moci svého otce.

V manželství s mocí nad manželkou neboli „cum manu“ veškerý majetek nabytý manželkou připadal manželovi. V druhé zmíněné variantě manželství se žádné majetkové společenství manželů nezakládalo. Zvyklostí v římském právu byl příspěvek od manželky manželovi v podobě věna neboli „dos“, které se stávalo výlučným vlastnictvím manžela, příp. vlastnictvím manželova otce, byl-li manžel podroben jeho moci. Žena tím pádem ztrácela veškerá práva k věnu.

Postupem času, tak jak se rozvíjela volná manželství, mohla žena dosáhnout vrácení věna. Vlastnila-li manželka před uzavřením sňatku nějaký majetek, tvořil její samostatné jmění, tzv. jmění parafernální, ale dle zvyklostí svěřovala jeho správu manželovi. V této době bylo již zakázáno darování mezi manžely, které se však na východě říše postupem času připouštělo.¹ Vzhledem k ochraně práv třetích osob zde existovala domněnka vlastnictví v případě nejistoty, zda se jedná o věc z vlastnictví manžela či manželky. V pochybnostech se mělo za to, že věc náleží muži, jestliže žena nebyla s to prokázat opak.²

1.2 Obecný zákoník občanský

Římské právo bylo inspirací pro důležitou kodifikaci občanského práva na našem území, kterou byl obecný občanský zákoník neboli Allgemeines Bürgerliche Gesetzbuch z roku 1811. Nutno však říci, že mu předcházela celá řada ne zcela

¹ KINCL, J., URFUS, V. a SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2. vyd., Praha: C. H. Beck, 1995, str. 140-142

² BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. a POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, str. 15

zdařilých pokusů kodifikovat soukromé právo. Pokusy o kodifikaci soukromého práva na území tehdejší Rakouské monarchie byly zahájeny roku 1753 ustavením komise, která vypracovala kodifikaci soukromého práva pod názvem „Codex Theresianus Universalis“. Tato kodifikace se inspirovala Justiniánovými institucemi, které se promítly do jejího rozdělení. Roku 1766 byl na základě této kodifikace vytvořen Zákoník Marie Terezie, který však byl považován za ne příliš praktické dílo, neboť se jednalo spíše o učebnici práva. Kodifikace pokračovaly za Josefa II, kdy konečně došlo k pokroku, a byl zpracován úspěšný Obecný zákoník občanský. Vyhlášen byl 1.6.1811, s účinností od 1.1.1812. Rozdělen byl na pět knih a vedle inspirace římským právem vycházel z teorie přirozenoprávní. Zákoník byl vskutku přelomový, neboť se vztahoval na každého občana bez ohledu na jeho společenské postavení.³

Co se týče ustanovení o manželském právu, tak Obecný zákoník občanský rozlišoval dvě složky. První z nich byla složka osobní, která byla obsažena v díle prvním, kapitole druhé a zabývala se osobními vztahy mezi manžely navzájem, stejně tak i ve vztahu ke třetím osobám (§ 44 an. Obecného zákoníku občanského z roku 1811, dále jen „ABGB“). Nutno říci, že ačkoliv na tehdejší dobu byl Obecný zákoník občanský pokrokový, zakotvoval navzdory své pokrokovosti nerovnost muže a ženy. Například muž byl považován za hlavu rodiny, především mu náleželo právo řídit domácnost dle § 91 ABGB. Následně i § 92 ABGB nehovoří o rovnosti obou manželů, neboť stanovil, že manželka následuje muže do jeho bydliště a má též pomáhat v domácnosti.⁴

Druhou složkou manželského práva dle ABGB, pro tento výklad důležitější, byla složka majetková, která upravovala majetkové společenství manželů, jenž bylo důsledkem osobního společenství manželů.⁵ Ta však nebyla v díle prvním, ale až v díle druhém, kapitole dvacáté osmé a týkala se tzv. smluv svatebních, které se za příčinou sňatku činily o jmění a vztahovaly se k institutům tehdejšího manželského majetkového

³ MALÝ, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde Praha a.s., 1997, str. 165-167

⁴ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. a POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, str. 18-20

⁵ ROUČEK, F. a SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*. Svazek 1., díl V. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1998, str. 443

práva, kterými byly věno, obvěnění, jitřní dar, společenství statků či správa jmění. (§ 1217 ABGB).

Koncepce tehdejšího manželského majetkového práva spočívala na smluvním principu. Tedy pokud si manželé mezi sebou neujednali svatební smlouvu, nabýval každý z nich majetek samostatně.

Co se týče jednotlivých institutů, tak věnem se rozumělo jmění, které manželka, případně někdo jiný za manželku, dá nebo přislíbí muži, aby mu ulehčil počátek manželství (§ 1218 ABGB). Věno dle ABGB však nebylo možné považovat dle tehdejší právní teorie za darování, neboť darování rozmnožuje majetek obdarovaného, kdežto věno má být fondem, který ulehčuje manželovi plnění povinností s manželstvím spojených.⁶

Jestliže nevěsta nebyla zletilá, byla smlouva o věnu uzavíraná s jejím otcem, případně poručíkem, byla-li nevěsta zletilá, uzavírala s ženichem sama (§ 1219 ABGB). Neměla-li nevěsta dostatek jmění k dání věna, mohla žádat o věno své příbuzenstvo, pakliže ani příbuzenstvo nedisponovalo dostatečným jměním, mohl soud rozhodnout, že nejsou povinni dávat věno (§ 1220-1221 ABGB). Věnem se rozumělo vše, co lze převést na jiného a lze to užít, toho se pak stával manžel vlastníkem (§ 1227 ABGB), to však neplatilo pro nemovitosti či práva, která byla i po uzavření sňatku vlastníkem manželka, manžel byl tedy pouze uživatelem (§ 1228 ABGB). V případě smrti manžela se věno vracelo manželce, nebyla-li živa, tak jejím dědicům (§ 1229 ABGB).

Dalším institutem manželského majetkového práva bylo obvěnění. Tím bylo jmění, které manžel dal manželce k věnu. Ta sice nemohla během manželství obvěnění požívat, ale po smrti manžela se stala vlastníkem (§ 1230 ABGB). Předpokladem pro obvěnění je sice věno, ale nutno říci, že obvěnění nesdílí osud věna, nadto předmět obvěnění jsou věci na věně zcela nezávislé. Pokud by manželka zemřela dříve než manžel, odpadá zde jakékoliv plnění.⁷

⁶ ROUČEK, F. a SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*. Svazek 1., díl V. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1998, str. 452

⁷ ROUČEK, F. a SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*. Svazek 1., díl V. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1998, str. 493

Vedle věna a obvěnění zmiňoval v této souvislosti obecný zákoník občanský i tzv. jitřní dar. Tím se rozuměl dar, který slíbil manžel manželce prvního jitra. (§ 1232 ABGB).

Jak již bylo řečeno, ABGB nezakládalo společenství statků mezi manžely, k tomu bylo zapotřebí zvláštní smlouvy. Takovéto společenství statků, dohodli-li se na tom manželé, bylo však zpravidla na případ smrti. Ten z manželů, který zůstal na živu, nabýval z takového jmění polovinu (§ 1234 ABGB). Ze zákona vyžadovalo společenství statků formu notářského zápisu. Do takto vzniklého společenství se vnášel jen majetek, který byl upraven ve smlouvě a byl spravován podle ustanovení ve smlouvě obsažených. Avšak takovéto smluvené společenství nemělo za důsledek, že manželé měli nějaké podíly k dispozici.⁸

Pokud si tedy manželé nestanovili jinak, platilo, že každý z nich nabýval majetek samostatně (§ 1237 ABGB), pokud však nabývali majetek společně, např. z dědictví, neznamenal to, že tím vzniká společenství statků, vznikal tak pouze právní vztah mezi nimi.⁹ Pakliže vznikly pochyby o tom, komu z manželů náleží daná věc, opět zde existovala vyvratitelná domněnka, že věc náleží manželovi (§ 1237 ABGB).

Co se týče správy majetku, platilo, že neodpírala-li tomu manželka, spravoval její jmění manžel (§ 1238 ABGB). Správou se dle ABGB rozumělo hospodaření a disponování s majetkem manželky. Správa manželčina majetku manželem se dělila na správu vnitřní, tedy mezi manžely navzájem, a správu vnější, tedy ve vztahu ke třetím osobám.¹⁰

Po vzniku Československa nedošlo k vytvoření nového občanského zákoníku, ale platil nadále obecný zákoník občanský, který byl recipován zákonem č. 11/1918 Sb. Po roce 1920 byla snaha o novelizaci majetkového práva manželů, která měla sjednotit

⁸ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. a POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, str. 21

⁹ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. a POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, str. 21

¹⁰ ROUČEK, F. a SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*. Svazek 1., díl V. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1998, str. 529

úpravu v celém Československu, neboť na Slovensku byl již účinný princip společného majetku manželů, tento se však na celém území Československa neprosadil.¹¹

Tato ustanovení o právu manželském platila až do konce roku 1949, neboť poté nabyl účinnosti zákon o právu rodinném.

1.3 Zákon o právu rodinném

K podstatné změně došlo v roce 1949, jelikož bylo právo rodinné zákonem č. 265/1949 Sb. vyděleno z práva občanského, což se týkalo i majetkových vztahů v manželství, které byly nově upraveny v § 22 až § 29 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném (dále jen „z. p. r.“). Dle těchto ustanovení tvoří společný majetek obou manželů jmění nabyté alespoň jedním z manželů za trvání manželství. To se netýkalo majetku nabytého dědictvím či darem a ani věcí, které slouží osobním potřebám jednoho z manželů nebo výkonu jeho povolání (§ 22 odst. 1 a 2 z. p. r.). Dle § 29 z. p. r. měli manželé možnost se dohodnout na jiné úpravě zákonného společenství majetkového, stejně tak si mohli dohodou vyhradit vznik zákonného společenství majetkového ke dni zániku manželství. Dle § 29 odst. 2 z. p. r. bylo k těmto dohodám zapotřebí soudního zápisu.

Pokud se jednalo o správu jmění, tu mohl v běžných případech vykonávat každý z manželů sám, avšak byla-li překročena hranice této obvyklé správy, tak bylo zapotřebí souhlasu druhého manžela (§ 23 z. p. r.). Jestliže takovýto právní úkon nad míru obvyklé správy postrádal souhlas druhého manžela, byl dle § 36 tehdejšího občanského zákoníku považován za absolutně neplatný.

Pojem obvyklé správy určila později až judikatura, kdy např. do běžné správy nespadal prodej nemovitosti.¹² Co se týče již otázky rovnosti manželů, zákon o právu rodinném účinný od 1. ledna 1950 stanovil v § 26 odst. 2 rovnost podílů při zániku. Zánik zákonného společenství majetkového mohl nastat z několika důvodů. Pokud soud shledal závažné příčiny, mohl majetkové společenství zrušit. Stejně tak mohlo

¹¹ MALÝ, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde Praha a.s., 1997, str. 359

¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR, 3 Cz 55/1963

majetkové společenství zaniknout zánikem svéprávnosti některého z manželů (§ 25 z. p. r.), což je rozdílné od současné účinné právní úpravy.

Dalším důvodem zániku majetkového společenství byl zánik manželství, ať už smrtí či rozvodem. V případě zaviněného rozvodu jedním z manželů mohl druhý manžel po něm požadovat jeho podíl na jmění (§ 28 odst. 1 z. p. r.). Jakmile majetkové společenství zaniklo, užilo se na něj dle § 26 odst. 1 z. p. r. ustanovení o spoluvlastnictví. Dnešní termín vypořádání se tehdy ještě neužíval.

1.4 Občanský zákoník od roku 1964

Od 1. dubna 1964 došlo ke změně, neboť vstoupil v účinnost zákon č. 40/1964, občanský zákoník, který v § 143 až 151 obsahoval tzv. bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Tato ustanovení lze hodnotit jako kogentní, neboť manželé neměli možnost si odchylně upravit rozsah ani dobu vzniku bezpodílového spoluvlastnictví, jak je tomu dnes. Podstatným rozdílem mezi bezpodílovým a podílovým spoluvlastnictvím je existence míry účasti společníka, kdy u bezpodílového spoluvlastnictví není míra účasti nikterak vyjádřena.¹³ Dle mého názoru se jednalo o chybné označení, neboť bezpodílové spoluvlastnictví manželů označovalo celý soubor věcí, netýkalo se tedy pouze jedné věci, jako to je v případě spoluvlastnictví.

V době před rokem 1989, kdy došlo k politickým změnám, byl hlavním zdrojem bezpodílového spoluvlastnictví především příjmy z práce, jako je mzda či placené prémie, ale také platby ze sociálního zabezpečení.¹⁴ Tento občanský zákoník je účinný doposud, avšak byl několikrát novelizován.

První novelizace byla provedena zákonem č. 131/1982 Sb. a pouze přidala k § 149 občanského zákoníku domněnku, která se týkala domnělého vypořádání, pokud vypořádání nebylo v určené době tří let od zániku bezpodílového spoluvlastnictví manželů provedeno manžely.

Podstatné změny se odehrály po pádu komunistického režimu, konkrétně novelou obsaženou v zákoně č. 509/1991 Sb. Tato novela nově zavedla § 143a, který

¹³ DVORÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 42

¹⁴ LAZAR, J. a ŠVESTKA, J. *Občanské právo hmotné I. svazek*. Praha: Panorama, 1987, str. 262

manželům umožnil ve formě notářského zápisu zúžit nebo rozšířit rozsah bezpodílového spoluvlastnictví či vyhradit si vznik bezpodílového spoluvlastnictví manželů zcela nebo zčásti ke dni zániku manželství.

Ve vztahu ke třetím osobám se manželé mohli této modifikace dovolat pouze tehdy, byla-li známa třetí osobě. V souvislosti se společenskými změnami na počátku devadesátých let dvacátého století bylo potřeba upravit i situaci týkající se podnikání. Stalo se tak novým § 148a, který stanovil nutnost souhlasu jednoho z manželů k použití společného majetku k podnikání. Soud dle § 148a odst. 2 mohl zrušit bezpodílové spoluvlastnictví manželů na návrh jednoho z manželů, pokud druhý získal povolení k podnikání. Ustanovení § 149a přibýlo novelou č. 264/1992 Sb. a upravilo nutnost písemné formy u dohod mezi manžely týkajících se nemovitostí, kde tyto dohody nabývají účinnosti vkladem do katastru.

V současné době používaný institut společné jmění manželů vznikl zákonem č. 91/1998 Sb. a nahradil s účinností k 1. srpnu 1998 do té doby používaný institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Nejednalo se pouze o změnu názvu, ale také o změnu obsahu, což potvrdil i ve svém rozsudku Nejvyšší soud.¹⁵

¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1803/2000

2. Vznik a rozsah společného jmění manželů

2.1 Obecně ke vzniku a rozsahu

Předpokladem k tomu, aby vůbec vzniklo společné jmění manželů, je dle zákonné dikce uzavření manželství, neboť společné jmění manželů může vzniknout pouze mezi manžely (§ 136 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění platném k 1.5.2013, dále jen „obč. zák.“). Tedy argumentum a contrario nemůže společné jmění manželů vzniknout ani mezi druhem a družkou, ani mezi registrovanými partnery, ačkoliv v druhém zmíněném případě nelze vyloučit případnou úpravu do budoucna. Ze začátku se však jedná o prázdnou množinu, která se začne naplňovat až v okamžiku nabytí první věci, práva, závazku, pohledávky.¹⁶

Obecně lze o rozsahu společného jmění manželů říci, že v evropských právních úpravách kontinentálního typu platí zásada, že majetek nabytý ještě před uzavřením manželství zásadně do společného jmění manželů nespadá, a tím pádem zůstává ve výlučném vlastnictví toho kterého manžela, který ho před manželstvím nabyl.¹⁷ Což se domnívám, že je správné, neboť to vystihuje podstatu společného jmění manželů. To co naopak společné jmění manželů tvoří je majetek nabytý za trvání manželství, vyjma majetku vyloučeného zákonem, který lze zjednodušeně označit jako aktiva, a dále závazky, které vznikly opět a pouze za trvání manželství, které lze označit jako pasiva (§ 143 obč. zák.).

2.2 Aktiva

S ohledem na výše řečené bych se rád zmínil v první řadě o aktivech společného jmění manželů, která jsou především objektem společného jmění. Aktivy se

¹⁶ ZUKLÍNOVÁ, M.. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 - § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha: Linde, 2012, str. 71

¹⁷ DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 56

v tomto případě rozumí kladné majetkové hodnoty, které jsou ocenitelné penězi a nabyt je jeden z manželů nebo oba manželé za trvání manželství, jestliže to není zákonem ze společného jmění manželů vyloučeno. Pod touto definicí se rozumí věci, pohledávky a jiná práva, stejně tak i jiné majetkové hodnoty, kterými jsou např. cenné papíry.¹⁸ Prakticky se jedná především o mzdu, jejíž vnímání jako součásti společného jmění manželů může být někdy problematické. Je tomu tak v momentě při položení otázky, kdy se mzda stane součástí společného jmění manželů.

V dřívější právní úpravě se právo na mzdu nepovažovalo za součást bezpodílového spoluvlastnictví manželů, v současné účinné úpravě je nutno podotknout, že s ohledem na zákoník práce lze mzdu považovat za osobní nárok zaměstnance a z tohoto důvodu vyvodit obdobný závěr, že ani za účinnosti současné právní úpravy netvoří právo na mzdu společné jmění manželů. Mzda je tedy ve společném jmění manželů až v okamžiku jejího vyplacení či jejího poukázání na účet zaměstnance.¹⁹ Stejně tak se to týká dalších druhů náhrad mzdy nebo platu. Dle mého soudu je však zde problematická právní úprava, co se nakládání s účtem a přístupu k účtu týče, neboť přístup k účtu má v praxi pouze jeden z manželů, nikoliv oba.

Neméně důležitými zdroji společného jmění manželů jsou v manželství, kde jeden nebo oba manželé podnikají, příjmy z podnikatelské činnosti. Dalšími, v praxi důležitými zdroji, bývají nemocenské dávky či důchodové dávky, ať již se jedná o důchod starobní či invalidní, příjmy z členství v družstvech, odměny z dohod o pracovní činnosti a provedení práce, dále též odměny umělců či příjmy ze smluv nakladatelských, odměny za vynálezy, autorská díla či prémie za zlepšovací návrhy, výhry ze sázek a loterií jakož i tombol, zde rozhoduje okamžik výhry, nikoliv okamžik zakoupení losu, dále pojistná plnění, zde nehraje roli uzavření pojistné smlouvy, ale placení pojistného z prostředků společného jmění manželů. Pokud je pojistné hrazeno ze společných prostředků, tak u životního pojištění při vzniku pojistné události připadne

¹⁸ ZUKLÍNOVÁ, M.. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 - § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha: Linde, 2012, str. 71

¹⁹ DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 72

pojistné plnění do společného jmění manželů.²⁰ Součástí společného jmění manželů je též podnik, ačkoliv v něm může podnikat pouze jeden z manželů.²¹

V praxi se též můžeme setkat s aktivy ve formě tzv. fructus naturales ad civiles, tedy přírůstků, které mohou být různého druhu, např. přístaveb či úroků, taktéž v praxi do společného jmění manželů patří částky vyplacené jednomu nebo oběma manželům z důvodu náhrady škody, dále bezdůvodné obohacení či výběry z vkladních knížek, pokud byly uloženy ze společného jmění manželů.²²

V případě smísení částí majetku, tedy majetku výlučného s majetkem ve společném jmění manželů, musím nesouhlasit se současnou judikaturou, která zastává názor, že celý majetek vzniklý smísením náleží do společného jmění manželů²³. Podle mého názoru by se mělo postupovat podle obecných zásad občanského práva, a takto nabytý majetek by měl náležet tomu, kdo vlastnil větší část před smísením.

Nutno podotknout, že důležitou roli hraje nabývání jednotlivých věcí. Zde je třeba rozlišovat nabývání věcí movitých a věcí nemovitých. Věci movité se zásadně nabývají předáním a převzetím, v římském právu označovaném jako „traditio brevi manu“, případně dohodou převodce s nabyvatelem, že si věc ponechá jako její nájemce, nebo též odevzdání symbolické, nejlépe ilustrované na příkladu přenechání klíče ke skladišti.²⁴

U nemovitých věcí je nabývání jiné s ohledem na to, že věci nemovité mají obecně větší hodnotu než věci movité. Jedná-li se o převod nemovitosti prostřednictvím smlouvy a tato nemovitost je evidována v katastru nemovitostí, je rozhodné pro její nabytí vklad do katastru nemovitostí (§ 133 odst. 2 obč. zák.), s účinky ex tunc, tedy ke dni, kdy návrh na vklad byl doručen příslušnému orgánu (§ 2 odst. 3 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem ve znění platném k 1.5.2013, dále jen „z. v. p. n.“).

²⁰ R 42/1972 – str. 115-116

²¹ DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 149

²² BIČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, str. 78 an.

²³ R 42/1972

²⁴ DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 75

Vedle těchto základních způsobů nabývání existují i způsoby další, za zmínku stojí nabytí na základě rozhodnutí státního orgánu, kde nejčastěji bude rozhodovat soud, a to zejména v případech zpracování věci (§ 135b obč. zák.), zřízení neoprávněné stavby na cizím pozemku (§ 135c obč. zák.) či příklepem při výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti (§ 329 odst. 2 a 3 obč. zák.).

Taktéž je možné nabytí věc do společného jmění manželů vydržením. Doba pro vydržení dle zákona činí pro věci movité tři roky a pro věci nemovité deset let, pokud takovýto způsob nabývání vlastnictví zákon nevylučuje (§ 134 obč. zák.).

Jinými možnými způsoby nabytí věci do společného jmění manželů může být dražba, kdy rozhodným okamžikem přechodu vlastnického práva je v případě, že vydražitel uhradí cenu ve stanovené lhůtě, okamžik udělení příklepu (§ 30 odst. 1 z. v. d.).

Jak již bylo výše zmíněno, v praxi je obvyklé nabytí vlastnictví také prostřednictvím přírůstku. V případě úroků z vkladů je rozhodná jejich splatnost a u úroků z prodlení vznikne vlastnické právo k nim okamžikem převzetí.²⁵

Otázka, zda obchodní podíl může být součástí společného jmění manželů, byla dlouho nezodpovězena. K této problematice je vhodné říci, že obchodní podíl představuje účast společníka na společnosti a jeho výše, pokud nestanoví společenská smlouva jinak, se stanoví podle poměru vkladu společníka k základnímu kapitálu společnosti (§ 114 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, dále jen „obch. zák.“). S odpovědí na otázku, zda obchodní podíl patří do společného jmění manželů či nikoliv, přišla judikatura, která ho tak zařadila do aktiv společného jmění.²⁶

²⁵ DVORÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 87

²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 700/2004

2.3 Pasiva

Jelikož aktiva nejsou jedinou složkou tvořící společné jmění manželů, je nutno pojednat i o složce druhé, tedy o pasivech. Též jiným slovem závazky, resp. dluhy²⁷, jsou složkou historicky mladší, neboť byla přijata zákonem až v roce 1998.²⁸ Stejně jako u aktiv musejí pasiva vzniknout za trvání manželství, nikoliv v době manželství předcházející a zároveň nesmí být ze společného jmění vyloučeny (§ 143 odst. 1 písm. b) obč. zák.).

Pasiva, jakož i aktiva, vzniknuvší za trvání manželství jsou součástí společného jmění manželů, pokud není prokázán opak (§ 144 obč. zák.). Manželé jsou zavázáni plnit společné závazky solidárně, jinými slovy společně a nerozdílně (§ 145 odst. 3 obč. zák.). Tedy při solidární odpovědnosti za závazky manželé odpovídají věřiteli nejen tím, co tvoří společné jmění manželů, ale také svým výlučným majetkem.

Solidární odpovědnost nenastává však v případě, kdy jeden z manželů převzal závazek, který svým rozsahem přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů a zároveň k tomu nedostal od druhého manžela souhlas. Takovýto závazek nepatří do společného jmění manželů. Jestliže k jeho nabytí nebyl udělen druhým manželem souhlas, je třeba si klást otázku, zda byl rozsah závazku ještě roven míře přiměřenosti majetkových poměrům či nikoliv.

K této problematice kritéria míry nepřiměřenosti, resp. přiměřenosti rozsahu závazku, nebyl vždy názor právní teorie jednoznačný. Dle staršího názoru bylo třeba vycházet z kritéria týkající se stavu společenské vrstvy, kdy: „*Jeden z manželů, počítající se k střednímu stavu, převzal závazek naprosto tomuto stavu a jeho majetkovým možnostem neodpovídající, bude i pro soud založen důvod k pochybnostem o tom, zda tento závazek tvoří společné jmění manželů*“²⁹. S tím však nesouhlasí jiní a

²⁷ ZUKLÍNOVÁ, M. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 - § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha: Linde, 2012, str. 73

²⁸ článek II, bod 4 zákona č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů

²⁹ JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J. a ŠKÁROVÁ, M. *Občanský zákoník: komentář*. 8. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 412

uvádí hlavní argument, že: „*Toto hledisko je ovšem velmi vágní, majetkové poměry rodiny závisí na více faktorech než jen na příjmech z práce, které lze ostatně pro určitou skupinu povolání (lékaři, právníci, učitelé, řemeslníci či podnikatelé) sotva určit. Není důvod stanovit pro „středostavovskou“ rodinu učitele a úřednice se třemi dětmi splácející vysokou hypotéku na byt stejná kritéria jako pro stejné manželství, ale bezdětné a nezdlužené, a to se nezmiňujeme o rozdílech mezi nimi a např. rodinou lékařů.*“³⁰ Tito autoři považují k určení míry přiměřenosti za správné kritérium, které bylo stanoveno dalšími členy akademické obce, a jenž se týká účelu majetkových poměrů manželů, kdy míru přiměřenosti: „*Bude nutno vykládat podle okolností konkrétních případů a se znalostí majetkových poměrů manželů.*“³¹

Nutno říci, že první uvedený názor byl již překonaný, neboť v současné době se právní teorie shodne na tom, že: „*Hledisko míry majetkové přiměřenosti se musí vztáhnout ke konkrétní majetkové situaci manželů, tedy ke konkrétnímu a individualizovanému společnému jmění manželů v jeho celém rozsahu.*“³² S tímto názorem též souhlasím, neboť reflektuje právě onu konkrétní majetkovou situaci manželů, a je tím pádem spravedlivější.

Takovéto určení, zda závazek spadá do společného jmění manželů či do výlučného majetku jednoho z manželů, je podstatné v situaci, kdy dojde k nesplnění závazku, a tím pádem se zde klade otázka odpovědnosti za závazek. Jestliže závazek je součástí společného jmění manželů, tak za něj odpovídají manželé jak svým společným majetkem, tak i oběma majetky, které mají ve výlučném vlastnictví.

Pokud se však jedná o závazek vznikuvší za trvání manželství, ale spadající pouze do výlučného jmění jednoho z manželů a nikoliv do jejich společného jmění, tak za něj manželé sice také odpovídají svým společným jměním, ale dále už jen za něj

³⁰ DVORÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 92

³¹ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník, komentář*. Praha: Linde, 2003, str. 350

³² ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 965

odpovídá svým výlučným majetkem ten z manželů, který k závazku přistoupil, a tím pádem výlučný majetek druhého manžela zůstane nedotčen.³³

2.4 Co do společného jmění naopak nepatří

Jak již bylo výše naznačeno, jsou ze zákona některá aktiva i pasiva ze společného jmění vyloučena. Zejména u aktiv je třeba tento důvod hledat v minulosti, kdy bylo potřeba chránit rodinný majetek pro případ rozpadu manželství. Často se jednalo o majetek, o který se jeden z manželů sám zasloužil, a takový majetek nejčastěji nabýval dědictvím nebo darem, což přetrvalo do dnešní doby. S ohledem na to, že se jedná o výlučný majetek, tak k němu nemá druhý manžel zásadně žádná práva.³⁴ O těchto právech lze dle zákona hovořit nanejvýš v případě, kdy je jeden manžel oprávněn zastupovat druhého manžela v jeho běžných záležitostech (§ 21 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění platném k 1.5.2013, dále jen „zák. o rod.“). Jelikož i výlučný majetek může přinášet užitky, pak spadají tyto již do společného jmění manželů, neboť byly nabyty za trvání manželství, a to nikoliv za výlučný majetek, nýbrž z výlučného majetku. Zde je typickým příkladem nabytí úroků z uložených peněz, kdy tyto uložené vklady jsou ve výlučném vlastnictví, ale úroky již nikoliv. Od tohoto je však třeba odlišovat pasiva, která souvisejí s výlučným vlastnictvím a do společného jmění manželů tak nespádají.

Podstatné pro určení, zda aktiva či pasiva jsou součástí společného jmění manželů či nikoliv, je především doba jejich nabytí a také právní důvod jejich nabytí. U doby nabytí platí zásada, že majetek či závazky, které byly nabyty před uzavřením manželství, do společného jmění manželů nespádají (§ 143 odst. 1 písm. a) a b) obč. zák.).

Co se týče doby od uzavření manželství do doby jeho zániku, tak zákon stanoví několik výjimek, které již byly částečně nastíněny. Ze společného jmění manželů je

³³ ZUKLÍNOVÁ, M. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 - § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha: Linde, 2012, str. 73

³⁴ DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 98

vyložen majetek, který nabyli manželé dědictvím nebo darem (§ 143 odst. 1 písm. a) a b) obč. zák.). S ohledem na toto vyloučení platí, že pokud je takovýto majetek věnován jednomu z manželů, nabývá ho do výlučného vlastnictví, pokud je věnován oběma, tak tento majetek nabývají nikoliv do společného jmění manželů, ale do spoluvlastnictví.

U dědictví je podstatné zmínit, že dané ustanovení se vztahuje na oba způsoby dědění, tedy jak ze zákona, tak ze závěti. Jelikož se jedná o ustanovení kogentní, není možné se v závěti zůstavitele od tohoto odchýlit. V situaci, že zůstavitel chybně do závěti stanoví, že děděný majetek má připadnout do společného jmění manželů, je nutno se dívat na takovéto ustanovení jako na právně neúčinné, kdy se jedná o podmínku připojenou k závěti, která nemá právní účinky (§ 478 obč. zák.). Jelikož je takovéto ustanovení bez právních následků, tak v případě, že by zůstavitelův majetek nebo jeho část dědili oba manželé, tak s ohledem na zákonný zákaz nabytí majetek do společného jmění manželů, by oběma vzniklo k tomuto majetku spoluvlastnictví.

V případě, že by se během řízení o dědictví dědicové dohodli na tom, že majetek zůstavitele připadne do společného jmění některých z dědiců, je takovéto ujednání v dědicové dohodě neplatné, neboť je v rozporu se zákonem.

Rozdíl je však třeba vidět v situaci, kdy by předlužené dědictví mělo být přenecháno věřitelům k úhradě dluhů na základě dohody dědiců a věřitelů, která bude schválena soudem (§ 175p zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, dále jen „o. s. ř.“). V takovémto případě se již nejedná o dědění, nýbrž o přenechání dědictví, a tím pádem může takto přenechané dědictví být součástí společného jmění manželů.³⁵

Vedle dědictví je též vyloučeno nabytí do společného jmění manželů darováním. Roli zde bude hrát vůle dárce, komu chce darovat. Jestliže milně bude chtít darovat oběma manželům, tak s ohledem na zákon darovaný majetek nepřijde do společného jmění manželů, ale manželům k daru vznikne spoluvlastnictví, kde každý bude vlastnit ideální polovinu. Pokud však dárce zamýšlí darovat věc pouze jednomu z manželů, věc se stane součástí výlučného majetku obdarovaného manžela. Soudím, že takovýto způsob nabytí do spoluvlastnictví, kdy dárce chce obdarovat oba manžele, je

³⁵ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. a POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, str. 69

chybný, neboť nevidím důvod, proč by neměl dar připadnout do společného jmění manželů.

V případě darování bez účasti třetí osoby, tedy mezi manželi navzájem, bude hrát opět roli vůle dárce, tentokrát jednoho z manželů. Zde je třeba, aby věc byla darována z výlučného vlastnictví manžela, a takto darovaná věc s ohledem na zákonné ustanovení nepřipadne do společného jmění manželů, nýbrž do výlučného majetku obdarovaného manžela. Tedy se nijak společného jmění manželů věc nedotkne.

V situacích darování, které jsou v manželství běžné, kdy si manželé dávají různé dary k výročím, ať už jsou jimi narozeniny, jmeniny či svátky jako jsou Vánoce, je záhodno pátrat po zdroji, z jakého byl takovýto dar zakoupen. Nejčastěji se bude jednat o zdroj ve formě společných peněz, ať již jako mzdy, platu či příjmů z podnikání. Podstatné však je, že tyto zdroje byly nabyty za trvání manželství a jsou tím pádem součástí společného jmění manželů.

Toto vede k situaci, že se jedná pouze o dar v uvozovkách, neboť byl již zakoupením ve společném jmění manželů a právní teorie se na takovouto formu dívá jako na tzv. simulovaný úkon, kde se darování pouze simuluje a z právního hlediska se z tohoto důvodu nejedná o dárce a obdarovaného, nýbrž pouze o hospodaření se společným majetkem, jelikož již zakoupením ze společných prostředků připadl tzv. dar do společného jmění manželů, a tím pádem se druhý manžel nemůže stát v okamžiku tzv. darování vlastníkem něčeho, co již před tímto tzv. darováním vlastnil v rámci společného jmění manželů.³⁶

Pokud by však mělo dojít k darování ze společného jmění manželů, které však je zákonem zakázané, je možnost konstrukce takového darování se stejnými náležitostmi jako ve smlouvě o zúžení společného jmění manželů³⁷, o které bude pojednáno dále.

Trvá-li manželství, tak není nutno v zásadě řešit, koho dárce zamýšlel obdarovat, zda jen jednoho z manželů či oba. Avšak v situacích, kdy dojde k zániku

³⁶ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. a POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, str. 71

³⁷ ZUKLÍNOVÁ, M. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 - § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha: Linde, 2012, str. 72

manželství a společné jmění manželů se vypořádává, je tato otázka položena se vši naléhavostí. Zde se přistoupí k vyvratitelné domněnce obsažené v zákoně, že není-li prokázán opak, má se za to, že majetek a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění manželů. Ten, kdo chce dokázat opak, musí tedy unést břemeno důkazní, čímž dokáže, že majetek byl nabyt v tomto případě darem do výlučného vlastnictví. Je tedy třeba hledat takovéto důkazy v době, kdy bylo darováno a vycházet z vůle dárce, komu chtěl darovat.

Darování a dědění nejsou jediné dva důvody, kdy majetek nevchází do společného jmění. Historický vývoj na území dnešní České republiky měl za důsledek, že docházelo k vyvlastňování majetku, který se po skončení daného režimu, v němž k vyvlastnění docházelo, vracel zpět k původnímu vlastníkovu či jeho právním nástupcům. Jedná se tedy o problematiku restitucí majetku.

Majetek nabytý na základě předpisů o restituci jedním z manželů nespadá do společného jmění manželů, ale do výlučného majetku daného manžela. Jelikož k restitucím v novodobé historii docházelo po roce 1989, je třeba i po tomto roce hledat jednotlivé právní předpisy, které se k restituci vztahují.

Zejména se jedná o zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, ať již k movitým či nemovitým věcem, dále zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, zákon č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945 či zákon č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem. Jelikož se však jedná o právní předpisy, nelze nezmínit i podzákonný pramen práva, kterým je v tomto případě nařízení vlády č. 165/1997 Sb., o vyplacení jednorázové náhrady ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem.

Taktéž věci sloužící osobní potřebě jednoho z manželů netvoří součást společného jmění, neboť je to již patrné ze slova „osobní“. V tomto případě je nutno, aby daná věc byla způsobilá k osobní potřebě a navíc, aby této osobní potřebě skutečně sloužila. Během manželství není třeba řešit otázku, zda věc slouží osobní potřebě jednoho z manželů, avšak při vypořádání společného jmění se odpověď na tuto otázku stane mnohdy podstatnou, neboť se může jednat o nezanedbatelnou majetkovou

hodnotu. Např. v případě vozu, kdy ho jeden z manželů využívá výlučně při cestách do zaměstnání a zpět, se jedná o majetek náležející pouze tomuto manželovi.

Pakliže se jedná ale například o drahé šperky či obrazy, které byly pořízeny s úmyslem nikoliv osobní potřeby, ale k uložení finančních prostředků, kdy slouží jako uchovatelé hodnoty, tak je třeba je považovat za součást společného jmění manželů. Je to dáno tím, že zkrátka nesplňují kritéria věci sloužící osobní potřebě. Jak vyplývá z těchto dvou uvedených případů, je nutno posuzovat samostatně každou spornou věc, zda slouží osobní potřebě manžela či nikoliv.³⁸ V pochybnostech převází misku vah vždy pravidlo, že majetek náleží oběma manželům (§ 144 obč. zák.).

Nutno zmínit, že do srpna roku 1998 vedle věcí sloužících osobní potřebě jednoho z manželů byly vyloučeny z bezpodílového spoluvlastnictví, také věci sloužících výkonu zaměstnání. Vzhledem k tomu, že je velmi problematické rozlišit, které věci slouží k výkonu zaměstnání jednoho z manželů a které nikoliv, lze dospět k závěru, že toto vedlo k zákonodárce k rozšíření množiny společného jmění na úkor výlučného majetku jednoho z manželů.

Podstatné u věcí sloužících osobní potřebě je i to, že jako jediný majetek, který patří mimo společné jmění manželů, mohou být nabyty z majetku ze společného jmění manželů. Typicky se bude jednat např. o nákup věci sloužící osobní potřebě ze mzdy nebo platu manžela, kde tento plat či mzda tvoří součást společného jmění manželů, ale věc osobní potřeby za to zakoupená již nikoliv.

Za majetek, který tvoří výlučné majetek jednoho z manželů lze nabýt majetek jiný. V tomto případě i takto nabyté věci stojí mimo společné jmění manželů. Nejedná se zde o nabytí či rozmnožení dosavadního majetku, ale právě o změnu za tento výlučný majetek.³⁹ Může zde vyvstat problém, zda je nutno, aby nabytý majetek za majetek výlučný byl ekvivalentní. Tímto problémem se zabýval Nejvyšší soud a dovedl, že rovnost, resp. nerovnost změnou nabytého výlučného majetku nehraje roli.⁴⁰

Výčet zákonodárce, co vše netvoří součást společného jmění manželů, nelze považovat jako výčet konečný. Již v římském právu se setkáváme s termínem *res extra*

³⁸ ŠTĚPÁNOVÁ, S. *Společné jmění manželů a podnikání*. 1.vyd, Brno: Computer Press, 2006, str. 10

³⁹ DVORÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 104

⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2457/2004

commercium, tedy věci neprodejné neboli z obchodu vyloučené.⁴¹ V současné právní úpravě o nich můžeme hovořit také jako o věcech, které nemůže občan nabýt.

Ani res extra commercium nejsou poslední položkou výčtu, co netvoří společné jmění. Taktéž práva osobnostní, statková a z práv majetkových ta práva, která jsou neoddělitelně navázána na osobu pouze jednoho z manželů, zde se jedná např. o právo na bolestné či náhradu za ztížení společenského uplatnění.⁴²

Co se týče práv autorských, tak dle autorského zákona se rozlišují práva osobnostní a majetková. Osobnostní práva jsou tvořena právem autora na autorství díla, právo rozhodovat o způsobu uvedení autorství či právo na přístup k dílu či nedotknutelnost díla. Práva majetková jsou tvořena právem dílo užít a udělit osobě odlišné od autora oprávnění k užití (§ 11 a § 12 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském ve znění platném k 1.5.2013, dále jen „autor. zák.“). Takovéto rozdělení však nemá vliv na rozsah společného jmění manželů, neboť u obou zmíněných práv je výlučné vlastnictví pouze manžela-autora. Avšak v momentě, kdy manžel-autor obdrží odměnu za užití díla, ať již od zastupitelské organizace (jedná se o Ochranný svaz autorský dle § 18 autor. zák.) nebo přímo, náleží takováto odměna již do společného jmění manželů.

Za pozornost stojí též právo na převod družstevního bytu do vlastnictví, kdy jen jeden z manželů je členem bytového družstva. Odpověď na to, zda byt přejde do výlučného vlastnictví či do společného vlastnictví obou manželů, poskytl Nejvyšší soud: *„Pokud za trvání manželství jeden z manželů jako výlučný člen družstva uzavře podle § 23 zákona č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů, dohodu o převodu družstevního bytu, stane se výlučným vlastníkem bytu, bytová jednotka se nestává součástí SJM (dříve BSM).“*⁴³

⁴¹ KINCL, J., URFUS, V. a SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2. vyd., Praha: C. H. Beck, 1995, str. 85

⁴² ZUKLÍNOVÁ, M. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 - § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha: Linde, 2012, str. 72

⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 1889/2004

3. Nakládání se společným jměním manželů

3.1 Obecně k nakládání

Vzhledem k tomu, že již bylo stanoveno, co vše může tvořit společné jmění manželů, je třeba se zmínit o tom, jak s těmito společnými aktivy i pasivy mají manželé nakládat. Zákonná ustanovení v situacích nakládání s majetkem stojí na několika podstatných zásadách, které vymezují způsob, jakým mají manželé svůj společný majetek spravovat a jakému způsobu správy se mají vyhýbat. Základní zásadou je zde zásada rovnosti manželů, kdy zákon na obou manželích vyžaduje, aby o svůj společný majetek užívali a udržovali společně (§ 145 odst. 1 obč. zák.), tedy ani jeden z manželů nemá právo být nadřazen tomu druhému. Ruku v ruce s touto zásadou jde zásada další, kterou je solidarita obou manželů, neboť v případě pasiv, plní závazky oba manželé společně a nerozdílně (§ 145 odst. 3 obč. zák.). Jelikož manželství je institut, do kterého oba manželé vstupují dobrovolně, je taktéž nutné, aby v manželství se manželé navzájem informovali o tom, co činí, a tím pádem se vyvarovali případných neshod. To je též promítnuto do zákonného ustanovení, neboť při obvyklé správě majetku se nepředpokládá, že by s touto obvyklou správou měl druhý manžel projevovat nesouhlas.

Jedná-li se však o správu nikoliv obvyklou je souhlas druhého manžela k právnímu úkonu zapotřebí. Avšak zákon nevyžaduje, aby takovýto souhlas byl dán písemně. Z toho vyplývá, že souhlas může být i ústní či konkludentní. Jelikož však má být chráněna právní jistota třetích osob, které s manželi vstupují do závazkového vztahu, jedná se v případě neudělení souhlasu druhého manžela při neobvyklé správě o neplatnost absolutní, ale o neplatnost relativní. Tedy platí, že druhý manžel se musí neplatnosti dovolat, jinak je právní úkon platný.

K dovolání neplatnosti je třeba, aby projev vůle druhého manžela byl doručen všem účastníkům právního úkonu (§ 40a ve spojení s § 145 odst. 2 obč. zák.). Dle judikatury nastávají účinky relativní neplatnosti tehdy, kdy byl projev vůle doručen poslednímu účastníkovi právního úkonu.⁴⁴ Pokud tedy druhý manžel nesouhlasí s právním úkonem prvního manžela, který by bylo možné považovat za nikoliv obvyklou

⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2940/2007

správu společného majetku, ale takovýto nesouhlas nijak neprojeví, právní úkon zůstává platný. Pakliže by však plynutím času druhý manžel dospěl k závěru, že tento svůj nesouhlas projeví, nelze s ohledem na právní jistotu třetích osob s tímto nesouhlasem otálet tzv. do nekonečna, neboť se běží tříletá promlčecí doba od okamžiku, kdy druhý manžel mohl poprvé projevit nesouhlas (§ 101 obč. zák.).

Na tomto místě je záhodno rozlišit, kdy se jedná o obvyklou správu společného majetku a kdy již nikoliv a souhlasu druhého manžela je zapotřebí.

3.2 Obvyklá správa

Prvně je třeba říci, že správou majetku se rozumí vykonávání takových činností, které je potřeba k tomu, aby majetek nadále sloužil svému účelu.⁴⁵ Lze říci, že obvyklou správou společného majetku jsou takové činnosti, které jsou běžné, pravidelně se mohou opakovat a nepřesahují rámec obvyklého hospodaření, tedy nakládání se společným majetkem.⁴⁶ Do takovéto množiny můžeme zařadit běžné nákupy, ať již potravin, ošacení, vstupy na kulturní a jiné společenské akce, nákupy pohonných hmot, vybírání či placení nájemného, drobné opravy v domácnosti, pravidelné rodinné dovolené, úhrada za spotřebu energií v domácnosti, ukládání peněz na účet apod. Jak již bylo řečeno, k takovéto běžné správě není potřeba souhlas druhého manžela a právní úkon proto není možné v případě nesouhlasu učinit neplatným.

3.3 Správa nikoliv obvyklá

Na otázku, kdy však bude druhý manžel muset souhlasit se správou společného majetku, může být odpověď v praxi často sporná. Jedná se každopádně o správu takovou, která se vymyká obvyklému rámci hospodaření se společným majetkem. Onu obvyklost, resp. neobvyklost správy, je třeba posuzovat vždy v konkrétním případě

⁴⁵ ZUKLÍNOVÁ, M. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 - § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha: Linde, 2012, str. 72

⁴⁶ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. a POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, str. 107

s přihlédnutím také k tomu, jaké jsou majetkové poměry manželů. Tak např. při výzvě k vrácení darované nemovitosti manžely, kdy výzvu podává pouze jeden z manželů, nelze hovořit o běžné správě a pokud druhý manžel neudělil souhlas k právnímu úkonu, který se této nemovitosti týká, má právo domáhat se relativní neplatnosti právního úkonu.⁴⁷ Dokonce podle dřívější právní úpravy před dubnem 1983 byla namísto dnešní relativní neplatnosti uvedena neplatnost absolutní, tedy taková, kdy právní úkon, ke kterému bylo potřeba souhlasu druhého manžela, a takovýto souhlas udělen nebyl, byl od počátku neplatným. Dle tehdejší judikatury se vyžadoval souhlas k prodeji nemovitosti, který vybočoval z obvyklé správy společného majetku.⁴⁸

Klíčovým předpokladem při určení, zda se jedná o obvyklou správu či nikoliv, je to, že se nakládá se společným majetkem obou manželů. Pokud by tedy jeden z manželů nakládal se svým výlučným majetkem, výsledek zkoumání, zda se jedná o správu obvyklou či neobvyklou je irelevantní, a proto takovýto právní úkon nelze prohlašovat za neplatný.

Zákon však výslovně nestanovuje, jakým způsobem má být učiněn souhlas druhého manžela při správě společných věcí nikoliv obvyklých. Lze tedy mít za to, že je možná jakákoliv forma souhlasu, ať již písemný či ústní či konkludentní. Také forma souhlasu mlčky není vyloučena, jelikož zde se uplatní zásada, že kdo mlčí, souhlasí, neboli latinsky: „*qui tacet, consentire videtur*“.⁴⁹ Ani doba, kdy má být souhlas se správou společného majetku nikoliv obvyklou udělen, není v části zákona týkající se společného jmění manželů výslovně stanovena. Což znamená, že souhlas může být dán nejen předem, ale též dodatečně.

3.4 Podnikání

Jelikož se během účinnosti občanského zákoníku mnohé změnilo, mimo jiné i přístup občanů k podnikání, je příhodné zmínit vedle obecného nakládání se společným jměním manželů taktéž účinná ustanovení týkající se nakládání se společným jměním

⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2731/2000

⁴⁸ R 15/1964

⁴⁹ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. a POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, str. 116

právě ve vztahu k podnikání. Dle právní teorie existují dva důležité názory, které vedou zákonodárce k tomu, proč je podnikání jednoho z manželů zvlášť upraveno. Prvním takovým je názor, že manžel, který podniká, znamená určité riziko pro společné jmění a zákonodárce by v zájmu stability společného jmění manželů, potažmo stability celé rodiny, měl dbát o to, aby takovéto riziko bylo co možná nejvíce zmírněno. Druhým podstatným názorem je to, že v případě započetí podnikání jednoho z manželů je druhému manželovi umožněno, aby se v případě zájmu na podnikání též podílel.⁵⁰

Při vysvětlení problematiky podnikání je potřeba vysvětlit několik zásadních pojmů, které se podnikání jako takového týkají. Esenciálním pojmem je zde pojem podnikání. Dle obchodního zákoníku se podnikáním rozumí soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku (§ 2 odst. 1 obch. zák.).

Vedle tohoto pojmu je nutné osvětlit též pojem podnikatele, kterým se rozumí osoba, ať již fyzická či právnická, která je zapsána v obchodním rejstříku, či osoba podnikající na základě živnostenského oprávnění, či jiného oprávnění podle zvláštních předpisů, nebo též osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a zároveň je vedena dle zvláštních předpisů v příslušné evidenci (§ 2 odst. 2 obch. zák.).

Jelikož je zde riziko toho, že podnikající manžel může zapříčinit svojí neúspěšnou podnikatelskou činností rapidní snížení společného majetku manželů, přistoupil zákonodárce na výše zmíněný názor právní teorie, a proto zakotvil s účinností od srpna roku 1998 pravidlo, že majetek ve společném jmění manželů, případně část tohoto společného majetku, může manžel použít k podnikání se souhlasem druhého manžela. Tedy manžel, který podnikatelskou činnost již vykonává či chce vykonávat a zároveň k výkonu této podnikatelské činnosti chce použít společného majetku, musí nejprve požádat o souhlas druhého manžela.

Takovýto souhlas je zapotřebí udělit pouze na začátku podnikání, resp. v momentě, kdy má být společný majetek prvně užit k podnikání. Dále tohoto souhlasu není zapotřebí. To má praktický důsledek, neboť podnikající manžel se může věnovat naplno podnikání a nemusí při každém dalším případném užití společného jmění žádat druhého manžela o souhlas.

⁵⁰ DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 136

Vzhledem k tomu, že občanský zákoník o formě udělení souhlasu opět mlčí, je potřeba zjistit, jakým způsobem se k tomuto souhlasu staví předpisy týkající se podnikání. Podle judikatury stačí, že souhlas je udělen konkludentně, tedy, že druhý manžel o podnikání prvního manžela ví, avšak nijak se proti tomu nestaví.⁵¹

Podle právních předpisů týkajících se podnikání, je však situace odlišná, neboť důležitým institutem pro informovanost nejen osob, které s podnikatelem přicházejí do styku, je veřejný seznam vedený v elektronické podobě, do kterého se zapisují dle zákona stanovené údaje o podnikatelích. Tento veřejný seznam je obchodní rejstřík a je veden k tomu dle zákona příslušným rejstříkovým soudem. Součástí obchodního rejstříku je též sbírka listin (§ 27 odst. 1, 2 a 3 obch. zák.).

A právě s ohledem na veřejné informace o podnikateli, musí být ve sbírce listin dle obchodního zákoníku mimo jiné uveden doklad o souhlasu druhého manžela s použitím majetku ve společném jmění manželů k podnikání (§ 38i odst. 1 písm. l) obch. zák.). Těžko si lze v praxi představit, že souhlas druhého manžela bude uveden ve sbírce listin konkludentně. Tedy z toho dle mého názoru vyplývá, že nejpraktičtěji se jeví písemný doklad o souhlasu nepodnikajícího manžela s použitím společného jmění k podnikání.

V situaci, kdy druhý manžel souhlas k použití společného majetku k podnikání udělí, je situace bez problému. Pochybnosti však mohou vyvstat v momentě, kdy manžel bude chtít vzít souhlas zpět. Zde hrozí samozřejmě podstatný zásah do práv třetích osob, které s podnikajícím manželem uzavírají závazky. Ovšem nelze též dopustit bezbřehé jednání podnikajícího manžela. Proto k této problematice odvolání souhlasu s použitím společného majetku k podnikání zaujala právní nauka stanovisko, že: „*Odvolání by bylo možné, avšak pokud by tu nebyly pro takový postup opravdu vážné důvody nebo by hrozilo vážné poškození práv třetích osob jednajících v dobré víře, odvolání by bylo neplatné.*“⁵² Souhlasím s tím, že právo na odvolání souhlasu k podnikání nelze zneužívat, na druhou stranu je potřeba v krajních případech chránit společné jmění, resp. rodinu, a proto je možné v těchto krajních případech souhlas odvolat.

⁵¹ Rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1731/2003 a sp. zn. 2 Cdo 2072/1997

⁵² ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 987

Další možností je, že druhý manžel souhlas k podnikání vůbec neudělí. V takovém případě se jedná o neplatnost právních úkonů podnikajícího manžela, avšak nikoliv o neplatnost absolutní, ale pouze o neplatnost relativní, tedy jak již bylo výše zmíněno, jedná se o takovou neplatnost, které je třeba se dovolat. Neudělení souhlasu však podle judikatury nemá vliv na to, že podnikající manžel nemůže společný majetek pro podnikání užívat.⁵³

V případě, že podnikající manžel trvá na udělení souhlasu nepodnikajícího manžela a ten takový souhlas odmítá udělit, je možné, aby podnikající manžel podal návrh soudu na zúžení rozsahu společného jmění manželů dle § 148 odst. 1 občanského zákoníku. Jsou-li splněny podmínky, soud vypořádá společné jmění a s případným majetkem může manžel již podnikat.⁵⁴

Za pozornost vedle podnikání stojí též to, že manželé s ohledem na ustanovení zákoníku práce nemohou mezi sebou navzájem uzavřít základní pracovněprávní vztah, ergo situace, kde jeden manžel vystupuje jako zaměstnavatel a druhý jako zaměstnanec nejsou možné (§ 318 a § 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce ve znění platném k 1.5.2013, dále jen „zák. pr.“).

3.5 Vklady do obchodní společnosti

Vedle úpravy nakládání se společným jměním manželů ve vztahu k podnikání je třeba zmínit i problematiku vkladů jednoho z manželů do obchodní společnosti. V tomto ohledu si zaslouží zmínit na prvním místě, co se tímto vkladem vůbec rozumí. Manžel, jakožto společník, ať již kapitálové či osobní společnosti, se zavazuje vložit do obchodní společnosti souhrn peněžních prostředků či jiných penězi ocenitelných hodnot. Takovýto souhrn, bez ohledu na to, zda jde o peněžitou či nepeněžitou formu, je obchodním zákoníkem označován jako vklad (§ 59 odst. 1 obch. zák.).

Dle koncepce účinného obchodního zákoníku není společník podnikatelem, nýbrž podnikatelem je až společnost, kterou tento společník tvoří. Proto se speciální ustanovení občanského zákoníku ve vztahu udělení souhlasu s vložením vkladu do

⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1731/2003

⁵⁴ DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 139

obchodní společnosti nepoužije. A proto se v takovýchto případech týkajících se vkladu použije obecný režim správy společného jmění manželů (§ 145 odst. 2 obč. zák.). Právní nauka zastává názor, že vklad ze společného majetku manželů, případně části společného majetku, není možné považovat za obvyklou správu, a tudíž je k takovéto správě potřeba souhlasu druhého manžela.⁵⁵

Hovoříme-li již o vkladu do obchodní společnosti, stálo by ve vztahu ke společnému jmění manželů za zmínku, že v momentě, kdy se jeden z manželů stane společníkem obchodní společnosti, případně členem družstva, nezakládá nabytí podílu, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, druhému manželovi účast na takovéto společnosti případně družstvu. To však neplatí pro družstva bytová (§ 143 odst. 2 obč. zák.).

3.6 Bytová družstva

Padla-li již zmínka o bytových družstvech, bylo by vhodné říci pár slov k nájmu bytu manžely, a to nejen v bytových družstvech, ale v první řadě obecně. Ačkoliv je nájem bytu manžely upraven na jiném místě v občanském zákoníku než společné jmění manželů, není možné při výkladu společného jmění tuto úpravu vynechat, neboť se úzce dotýká obou manželů a z jejich společného jmění bude hrazeno nájemné. Ve vztahu k obecné úpravě nájmu bytu se v případě nájmu bytu manžely jedná o úpravu speciální, která má před obecnou úpravou aplikační přednost.

Při vzniku nájmu k bytu je zapotřebí rozlišovat dobu, kdy ke vzniku nájmu dochází. Jestliže je jeden z manželů nájemcem bytu již před uzavřením manželství, druhý manžel se stane okamžikem uzavření manželství společným nájemcem (§ 704 odst. 1 obč. zák.). Pokud dojde ke vzniku nájmu k bytu během manželství, bez ohledu na to, zda se jeden z nich či oba stanou nájemci bytu, vzniká společný nájem bytu oběma manželům. S tím jsou spojena práva a povinnosti pro oba manželé jakožto nájemce.

⁵⁵ DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 139

V druhém zmíněném případě, tedy v době vzniku nájmu k bytu během manželství, však mohou nastat okolnosti, za kterých je vznik společného nájmu k bytu vyloučen. To nastane v situaci, kdy manželé spolu trvale nežijí (§ 703 odst. 1 a 3 obč. zák.). K pojmu „trvale spolu nežijí“ uvádí komentář občanského zákoníku následující: „*Pouhá skutečnost, že manželé společně nebydleli, k závěru o tom, že spolu trvale nežijí, nestačí.*“⁵⁶ Proto odpověď na otázku, co znamená tento pojem, je třeba hledat v judikatuře, která se k tomu vyjádřila, že manželé spolu trvale nežijí, pokud již nesdílejí společnou domácnost a manželství je trvale rozvráceno.⁵⁷ Tato podmínka trvalého žití se logicky neuplatní v případě vzniku společného nájmu k bytu okamžikem uzavření manželství.

Co se nájmu k družstevnímu bytu týče, stane-li se před uzavřením manželství či během manželství jeden z manželů nájemcem družstevního bytu, stane se druhý manžel uzavřením manželství, resp. během manželství též nájemcem družstevního bytu (§ 703 odst. 2 a § 704 odst. 2 obč. zák.). Jelikož podmínkou k nájmu družstevního bytu je vznik členství v družstvu, vzniká oběma manželům takovéto členství a s ním spojená práva a povinnosti ve vztahu k bytovému družstvu, která oba manželé plní společně a nerozdílně.

Na první pohled by se mohlo zdát, že manželé disponují každý jedním hlasem, ale není tomu tak, oba dohromady vystupují jako jeden člen bytového družstva, tedy s jedním hlasem.⁵⁸ Obdobně jako u běžného nájmu platí, že v případě, že spolu manželé trvale nežijí, nevzniká jim společný nájem družstevního bytu, a tím pádem ani společné členství (§ 703 odst. 3 obč. zák.).

⁵⁶ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 2057

⁵⁷ R III/1965, R 34/1983

⁵⁸ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 2054

4. Modifikace společného jmění manželů

4.1 Obecně k modifikacím

Vzhledem k tomu, že současná právní úprava občanského práva stojí na jedné z nejdůležitějších soukromoprávních zásad, kterou je zásada dispoziční, je nutné zmínit i tuto zásadu ve vztahu ke společnému jmění manželů, neboť tato zásada umožňuje manželům se dohodou odchýlit od zákonné úpravy společného jmění.

Na úvod k modifikacím neboli změnám společného jmění manželů by bylo vhodné zmínit, že tato zásada nebyla vždy obsahem občanského zákoníku ve vztahu k tehdejšímu předchůdci současného institutu společného jmění manželů, kterým bylo bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Proto od doby účinnosti občanského zákoníku nebyla dána manželům možnost odchýlit se od zákonné úpravy, proto po několik desetiletí nebylo s to hovořit o možných změnách rozsahu.

K podstatné změně došlo prvého ledna roku 1992, kdy byl přidán paragraf umožňující manželům odchýlit se od kogentní úpravy, pokud se na tom dohodnou. Zákon jim tedy nově umožnil, aby si společný majetek zúžili, nebo naopak rozšířili i o věci, které by bez takovéto dohody zákon z jejich společného jmění vyloučil. Stejně tak si od roku 1992 mohli manželé dohodnout, že si vznik bezpodílového spoluvlastnictví odloží až ke dni zániku manželství. Pokud se tedy manželé rozhodli odchýlit se od zákonného rozsahu či posunout dobu vzniku bezpodílového spoluvlastnictví, museli tak vždy učinit ve formě notářského zápisu (§ 143a obč. zák., po změně provedené zákonem č. 509/1991 Sb.).

Samozřejmě s nahrazením institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů novým institutem společného jmění manželů v srpnu 1998 došlo i ke změně onoho paragrafu, který umožňuje dohodou manželů odchýlit se od zákonné úpravy. Nejenže nadále platí, že manželé mohou dohodou ve formě notářského zápisu zúžit či rozšířit společné jmění, ale k tomu dále přibýlo, že manželé mohou změnit rozsah společných aktiv i pasiv nabytých či vzniklých v budoucnu a též i rozsah aktiv a pasiv, které již jejich společné jmění tvoří. Dále též mohou být předmětem takovéto modifikační

dohody i jednotlivá aktiva či pasiva. Stejně tak došlo k vyjasnění problematiky ohledně nabytí modifikační dohody ve vztahu k nemovitosti, o které bude pojednáno níže.

4.2 Předmanželská smlouva

Srpen roku 1998 nebyl přelomový pouze pro vznik institutu společného jmění manželů, ale od této doby bylo manželům navíc umožněno uzavřít předmanželskou smlouvu (§ 143a odst. 3 obč. zák., po změně provedené zákonem č. 91/1998 Sb.). Jelikož se z hlediska chronologického jedná o první možnou modifikaci společného jmění manželů, je vhodné se předmanželskou smlouvou zabývat jako první.

Ačkoliv od druhé poloviny roku 1998 se předmanželská smlouva objevila nově v občanském zákoníku, je vhodné zmínit, že byla v českém právu užívána i dříve, a to konkrétně v obecném zákoníku občanském, ve kterém však byla nazývána jako smlouva svatební (§ 1217 ABGB). Předmanželská smlouva umožňuje budoucím manželům upravit si rozsah svých budoucích aktiv či pasiv, nebo tato aktiva či pasiva jednotlivě. Manželé proto mají možnost se již před uzavřením manželství odchýlit od zákonných ustanovení o společném jmění manželů a předejít tak případným sporům v případě rozvodu, neboť si mohou kupříkladu vyhradit, co kterému manželovi bude patřit do výlučného vlastnictví.

U předmanželské smlouvy je nutno rozlišovat dvě právní skutečnosti, kde jednou z nich je uzavření předmanželské smlouvy a druhou uzavření manželství. Takovéto rozlišení je zřejmé již z účinných právních předpisů, neboť podmínky pro uzavření manželství jsou obsaženy v zákoně o rodině (§ 3 an. zák. o rod.), kdežto podmínky pro uzavření předmanželské smlouvy jsou obsahem občanského zákoníku jak v části upravující obecná ustanovení (§ 34 an. obč. zák.), tak v části o společném jmění manželů (§ 143a odst. 3 obč. zák.). Proto v případě, že předmanželská smlouva je neplatná, nemění to nic na platnosti uzavřeného manželství. Totéž platí i obráceně, kdy manželství je prohlášeno za neplatné, platnost předmanželské smlouvy tím není dotčena, neboť právní teorie a praxe připouští, že společné jmění manželů vzniká i

v manželství prohlášeném za neplatné.⁵⁹ Co se týče doby uzavření předmanželské smlouvy, je zcela jasné nejen ze zákona, ale i ze samotného názvu, že předmanželská smlouva může být pouze uzavřena v době před uzavřením manželství, tedy před okamžikem svobodného a úplného souhlasného prohlášení muže a ženy před příslušným orgánem (§ 3 odst. 1 zák. o rod.).

Pokud by předmanželská smlouva byla uzavřena až po uzavření manželství, nejednalo by se tím pádem o předmanželskou smlouvu, ale takovouto smlouva by byla posouzena nikoliv podle názvu, ale podle obsahu a jednalo by se o smluvní modifikaci již uzavřenou za trvání manželství, a smlouva by byla nadále platná.⁶⁰ Obsah předmanželské smlouvy závisí výlučně na dohodě manželů, respektive samotné uzavření předmanželské smlouvy či její neuzavření je v rukou manželů.

V praxi si lze představit, že s ohledem na pozitivní emoce obou budoucích manželů o manželství se ani jeden z budoucích manželů nechce uzavřením předmanželské smlouvy zabývat, což však může v případě rozvodu mít za následek problematické vypořádávání společného majetku a závazků.

Pokud dojde k uzavření předmanželské smlouvy, ne vždy může být její obsah pro obě strany výhodný. K této případné nerovnosti vztahů zaujala judikatura stanovisko, že: „*Není vyloučeno, aby tzv. předmanželská smlouva byla uzavřena za nápadně nevýhodných podmínek.*“⁶¹ Jestliže si jeden ze snoubenců před uzavřením manželství všimne v již uzavřené předmanželské smlouvě například takovýchto nápadně nevýhodných podmínek, je nejen v tomto případě možné, aby smlouva byla přímo odvolána či nahrazena jinou smlouvou.⁶²

Za zajímavost stojí též situace, kdy by snoubenci uzavřeli spolu předmanželskou smlouvu, ale k uzavření manželství by mezi nimi nedošlo, ale manželství by uzavřel jeden ze snoubenců s jinou osobou. V takovémto případě by

⁵⁹ DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 184

⁶⁰ DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 184

⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 579/2010

⁶² DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 188

předmanželská smlouva zanikla z důvodu nemožnosti plnění, neboť se změnila osoba budoucího manžela (§ 575 obč. zák.).

Co se formy předmanželské smlouvy týče, ústní forma nestačí, neboť zákon výslovně vyžaduje, aby byla uzavřena kvalifikovanou formou, kterou je notářský zápis (§ 143a odst. 3 obč. zák.). V případě, že tato forma není dodržena, jedná se o absolutní neplatnost předmanželské smlouvy.

4.3 Modifikace během manželství dohodou

Druhou možností modifikace společného jmění manželů je změna jeho rozsahu či jeho jednotlivých aktiv či pasiv již během manželství. Takovéto změny mohou nastat dvěma způsoby. Prvním z nich, obdobně jako při změně obsahu společného jmění manželů před uzavřením manželství, je změna dohodou (§ 143a odst. 1 obč. zák.). Druhý způsob změny rozsahu představuje rozhodnutí soudu (§ 148 odst. 1 obč. zák.).

V případě změny rozsahu společného jmění nebo jeho jednotlivých částí dohodou během manželství je vhodné zmínit dvě míry, kterými se manželé odchylují od zákonného rozsahu společného jmění. Jednou touto mírou je zúžení rozsahu a druhou naopak jeho rozšíření. Při zúžení dochází k upřednostnění výlučného vlastnictví každého z manželů před společným jměním, kdežto v případě rozšíření je tomu naopak, tedy nepřímou úměrou posiluje společné jmění manželů právě na úkor výlučného majetku a závazků.

Dohoda manželů, kterou dochází k zúžení společného jmění, však má svoje limity, které jí zákon nedovolí překročit. Tyto limity znamenají pro manžele nemožnost zcela vyloučit institut společného jmění manželů.⁶³ A manželům proto, i přes nejvyšší možný rozsah dohody o zúžení společného majetku, vždy zůstanou společné věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti. Což ale v praxi může vést k tomu, že přestože teoreticky existuje mezi manžely společné jmění, byť minimálního rozsahu, ve

⁶³ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 972

skutečnosti manželé nic společného nemají.⁶⁴ Na první pohled není patrné, co vše tvoří nezbytnou součást společného jmění manželů, tedy co se rozumí pojmem obvyklé vybavení společné domácnosti.

Dle právní teorie, která tento pojem navíc chápe jako pojem širší, nežli „obvyklé vybavení domácnosti“ (§ 322 odst. 2 o. s. ř.), spadá pod „obvyklé vybavení společné domácnosti“ především nábytek, běžné elektrické domácí spotřebiče nebo nádobí.⁶⁵ Zúžení společného jmění se netýká pouze v budoucnu nabytého majetku či závazků, které tak případnou do smlouvou vymezeného výlučného vlastnictví manžela, ale též majetku a závazků již existujících oběma manželům. V případě, že se zúžení týká nemovitostí, nabývá smlouva účinnosti až okamžikem vkladu do katastru nemovitostí (§ 143a odst. 1 obč. zák.).

Jelikož smluvní zúžení vyžaduje dle zákona formu, nelze zúžení provést pouze ústně, ale ani prostá písemná forma není dostačující, neboť touto zákonnou formou se zde, obdobně jako je tomu u předmanželské smlouvy, rozumí notářský zápis (§ 143a odst. 1 obč. zák.).

Stejně tak je forma notářského zápisu potřebná u dohody manželů, kterou se naopak jejich společné jmění rozšiřuje. Tímto rozšířením tak mohou manželé například stanovit, že darování má za následek, že majetek nabývají do společného jmění. Obdobně se to může týkat i nabývání majetku dědictvím, nabývání věcí osobní potřeby či na základě předpisů o restitucích majetku.

Takovéto rozšíření nemá žádnou horní hranici a může dojít tak daleko, že všechno, co každý manžel nebo oba společně nabudou během manželství, bude tvořit jejich společné jmění. To se může týkat jak všech aktiv, tak i pasiv.⁶⁶ Účinnost takovéto smlouvy o rozšíření, která se týká nemovitosti, která má být smlouvou nabyta, platí, že smlouva jako celek nabývá účinnosti až vkladem do katastru nemovitostí. A contrario v

⁶⁴ ZUKLÍNOVÁ, M. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 - § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha: Linde, 2012, str. 92

⁶⁵ DVORÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 174

⁶⁶ ZUKLÍNOVÁ, M. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 - § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha: Linde, 2012, str. 92

případě nemovitosti, která teprve bude v budoucnu nabyta, bez ohledu na její existenci, platí, že to nemá vliv na účinnost smlouvy.⁶⁷

4.4 Vyhrazení vzniku společného jmění ke dni zániku manželství

Další možností smluvní modifikace společného jmění během manželství je situace, kdy si manželé vyhradí vznik celého společného jmění manželů nebo jeho části ke dni zániku manželství. To se netýká věcí tvořících již zmiňované obvyklé vybavení společné domácnosti, které tvoří minimální obsah společného jmění (§ 143a odst. 2 obč. zák.).

Z tohoto důvodu lze mít za to, že se jedná pouze o odložení vzniku části společného jmění manželů a že takovéto zákonné pojmenování je proto nepřesné, neboť společné jmění, alespoň v míře věcí tvořících obvyklé vybavení společné domácnosti, vzniká již uzavřením manželství.⁶⁸

Ve zbytku je majetek nabytý nebo závazky vzniklé během manželství ve výlučném vlastnictví daného manžela, případně za splnění zákonných podmínek (§ 137 an. obč. zák.) vzniká manželům podílové spoluvlastnictví. Právní koncepce tohoto smluvního ustanovení znamená, že okamžikem zániku manželství, ať je tomu z jakéhokoliv důvodu, společné jmění manželů vzniká a zaniká zároveň.

Objektem, který v takovýto okamžik bude tvořit společné jmění manželů, je hodnota, která se vypočítá z rozdílu mezi majetkovou hodnotou v den zániku a majetkovou hodnotou v den uzavření manželství. Což je stejný výsledek jako v případě rozdílu v okamžiku zániku manželství mezi majetkem společným a majetkem ve výlučném vlastnictví.⁶⁹

⁶⁷ ZUKLÍNOVÁ, M. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 - § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha: Linde, 2012, str. 94

⁶⁸ DVORÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 174

⁶⁹ ZUKLÍNOVÁ, M. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 - § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha: Linde, 2012, str. 93

4.5 Modifikace během manželství soudním rozhodnutím

S ohledem na to, že změna společného jmění manželů nemusí být pouze smluvní, je třeba uvést též možnou modifikaci společného jmění soudním rozhodnutím.

Od účinnosti občanského zákoníku do srpna roku 1998 bylo možné, aby soud navíc bezpodílové spoluvlastnictví manželů zrušil. To bylo možné na návrh jednoho z manželů tehdy, pokud k tomu byly dány závažné důvody, zejména pokud by další trvání společného jmění manželů odporovalo pravidlům socialistického soužití (§ 143 odst. 2 obč. zák. ve znění účinném do 1.8.1998). Za takovéto závažné důvody bylo možné považovat např. to, kdy manžel ohrožoval rodinu po stránce hospodářské, nebo manžel ohrožoval zdravý vývoj nezletilých dětí.⁷⁰ Takto zaniklé bezpodílové spoluvlastnictví mohlo být znovu soudním rozhodnutím na návrh manžela obnoveno (§ 151 obč. zák. ve znění účinném do 1.8.1998).

V současné době není možné, aby společné jmění manželů mohlo být soudem zrušeno, jako tomu bylo možné u předcházejícího institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Soud tedy v dnešní době může zúžit společné jmění na základě návrhu jednoho z manželů, pokud jsou k tomu dány závažné důvody (§ 148 odst. 1 obč. zák.).

Takovéto závažné důvody zákon dále neuvádí, ale dle judikatury je třeba posuzovat v každém jednotlivém případě odlišně, kdy základem bude to, jakým způsobem k tomu soud dospěl, a takováto úvaha musí být řádně odůvodněna.⁷¹ Dle komentáře k občanskému zákoníku jsou závažnými důvody například: „*Takové chování některého z manželů, které bezdůvodným a neúčelným přebíráním závazků zatěžuje integritu společného jmění manželů. Může to být i chování některého z manželů např. ve vztahu k nezletilým dětem.*“⁷²

V tomto případě se s ohledem na slovní spojení „soud může“ jedná o možnost zúžení, která závisí na posouzení soudu. Vedle „závažných důvodů“ je možné, aby soud

⁷⁰ BIČOVSKÝ, J. a HOLUB, M. *Občanský zákoník a předpisy souvisící*. 3. vyd. Praha: Panorama, 1984, s. 242

⁷¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2211/2004

⁷² ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 990

zúžil na návrh jednoho z manželů společné jmění také tehdy, pokud jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem v obchodní společnosti (§ 148 odst. 2 obč. zák.). Oprávněním k podnikatelské činnosti se rozumí jak živnostenské oprávnění, tak i jiné oprávnění k podnikatelské činnosti (§ 2 odst. 2 písm. b) a c) obch. zák.). Neomezeně ručícím společníkem v obchodní společnosti je taková osoba, která ručí celým svým majetkem, a takovými osobami se rozumí společník ve veřejné obchodní společnosti a komplementář v komanditní společnosti, neboť u obou se vztahuje jejich ručení i na majetek ve společném jmění manželů.⁷³ V tomto druhém případě zúžení je soud nikoliv s to rozhodnout, zda zúží společné jmění manželů, ale soud je povinen provést zúžení.⁷⁴

Míra, do které soud může v obou případech společné jmění manželů zúžit, je možná až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, o kterých bylo pojednáno již výše. Soud tedy sice může zúžit na věci tvořící společné vybavení domácnosti, ale dle právní teorie se lze domnívat, že soud může společné jmění manželů zúžit i v menším rozsahu na základě pravidla minus in maiore continetur.⁷⁵ Společné jmění zúžené soudem až na věci tvořící společné vybavení společné domácnosti má za následek, že společné jmění k věcem, které netvoří společné vybavení domácnosti, tímto rozhodnutím soudu zaniká a je třeba ho vypořádat.⁷⁶

Co se týče doby, kdy může být využito právo jedním z manželů podat návrh soudu na zúžení společného jmění, je třeba zdůraznit, že doba k podání takového návrhu během manželství omezena není, neboť právo na zúžení se nepromlčuje.⁷⁷

Pokud soud rozhodne tak, že společné jmění manželů zúží, je zde stále možnost, že v budoucnu soud může, a to pouze na návrh některého z manželů, opět společné jmění manželů rozšířit (§ 148 odst. 4 obč. zák.).

⁷³ ŠTENGLOVÁ, I. a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 13. vyd. Praha: Beck, 2010, str. 309 a 339

⁷⁴ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 990

⁷⁵ DVORÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 173

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1476/2000

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 3515/2006

5. Zánik a vypořádání společného jmění manželů

5.1 Obecně k zániku

Pravidlo, které se u zániku společného jmění manželů v zásadě uplatní, zní, že společné jmění trvá tak dlouho, jako trvá manželství.⁷⁸ Z tohoto pravidla však existují výjimky, které mají za následek, že ne vždy je společné jmění manželů závislé na zánik samotného manželství. Tedy společné jmění manželů může za trvání manželství zaniknout. Avšak není nikdy možné, aby zaniklo manželství a společné jmění manželů dále trvalo. Zánik společného jmění bez zániku manželství není přípustný v žádném případě dohodou manželů, v tomto byl zákonodárce striktní a nepřipustil v tomto ohledu žádná dispozitivní ustanovení. Takováto dohoda manželů může vést pouze k zúžení jejich společného jmění, jak je uvedeno výše.

5.2 Zánik bez zániku manželství

Jsou připuštěny pouze dva možné způsoby, kdy je možné učinit výjimku z výše stanoveného pravidla, že společné jmění zaniká až zánikem manželství (§ 149 odst. 1 obč. zák.). V obou takovýchto případech nabývá po zániku společného jmění manželů už každý manžel majetek do svého výlučného vlastnictví, pokud však nabývají majetek společně, stávají se podílovými spoluvlastníky.⁷⁹

Prvním takovým možným způsobem je rozsudek, kterým se rozhoduje v trestním řízení. Soud rozhodne tak, že uloží trest propadnutí majetku, v jehož důsledku se zrušuje společné jmění manželů (§ 66 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění platném k 1.5.2013, dále jen „tr. zák.“). U jiných trestů společné jmění manželů nezaniká. Trest propadnutí majetku představuje povolené prolomení ústavně právní ochrany nedotknutelnosti majetku (čl. 11 zákona č. 2/1993 Sb., Listina

⁷⁸ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. a POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, str. 135

⁷⁹ DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 191

základních práv a svobod ve znění platném k 1.5.2013, dále jen „LZPS“) a představuje tak citelný zásah do majetkové sféry nejen pachatele, ale je-li pachatel v manželství, tak i do majetkové sféry druhého manžela. Trest může mít za následek propadnutí celého majetku nebo jeho části a lze uložit jenom v zákonem stanovených případech. Tedy vedle výjimečného trestu (§ 54 a § 66 odst. 1 tr. zák.), nebo za zvlášť závažný zločin, jímž pachatel pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch (§ 14 odst. 3 a § 66 odst. 1 tr. zák.), nebo za trestné činy, u kterých to trestní zákoník ve své zvláštní části výslovně dovoluje (§ 66 odst. 2 a § 140 an. tr. zák.). Uložením takového trestu jednomu nebo oběma manželům zaniká jejich společné jmění.

To však neplatí pro případy, kdy manželství zaniklo již před právní mocí rozsudku o propadnutí majetku, taktéž vyjma případů, kdy společné jmění manželů bylo zrušeno za trvání manželství před právní mocí rozsudku o propadnutí majetku, a též vyjma situace, kdy si manželé vyhradili vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství.⁸⁰

Uložením trestu propadnutí majetku nepropadá celý majetek odsouzeného, neboť trestní zákoník z propadnutí vylučuje prostředky nebo věci, jichž je nezbytně třeba k uspokojení životních potřeb odsouzeného nebo osob, o jejichž výživu nebo výchovu je odsouzený podle zákona povinen pečovat (§ 66 odst. 3 tr. zák.). Trest propadnutí majetku se týká majetku nabytého odsouzeným do právní moci rozsudku o propadnutí majetku a nevztahuje se proto na majetek nabytý po právní moci tohoto rozsudku. Takto propadlý majetek připadá státu (§ 66 odst. 5 tr. zák.).

Druhým možným způsobem, kterým může společné jmění manželů zaniknout již během manželství, je prohlášením konkurzu na majetek jednoho z manželů, který je dlužníkem (§ 268 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení ve znění k 1.5.2013, dále jen „insol. zák.“). Účinky takového prohlášení konkurzu nastávají okamžikem zveřejnění takového rozhodnutí v insolvenčním rejstříku (§ 245 odst. 1 insol. zák.).

V případě uzavření smluv mezi manželi, které se týkají zúžení rozsahu společného jmění manželů, nebo rozšíření rozsahu společného jmění manželů, jestliže se na jejich základě stal součástí společného jmění manželů majetek do té doby

⁸⁰ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 882

náležící jen dlužníku, nebo smlouvy o rozšíření rozsahu společného jmění manželů, jestliže se na jejich základě staly součástí společného jmění manželů závazky náležící do té doby jen manželu dlužníka, nebo dohody o vypořádání společného jmění manželů včetně soudem schváleného smíru, a tyto smlouvy byly uzavřeny po podání insolvenčního návrhu dlužníkem, a jde-li o insolvenční návrh věřitele poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, jsou takto uzavřené smlouvy mezi manželi neplatné (§ 269 odst. 1 insol. zák.).

Zánikem společného jmění manželů na základě pravidel insolvenčního zákona má dojít k vypořádání společného jmění manželů (§ 268 odst. 2 insol. zák.), které se vypořádá primárně podle pravidel insolvenčního zákona, jelikož insolvenční zákon je ve vztahu k zákoníku občanskému v postavení *lex specialis*. Takovéto vypořádání je nutno provést i v případech, kdy společné jmění manželů do prohlášení konkursu zaniklo, ale nebylo vypořádáno, nebo v případě, že společné jmění manželů bylo zúženo smlouvou nebo rozhodnutím soudu a do prohlášení konkursu nebylo vypořádáno (§ 268 odst. 2 insol. zák.).

Po dobu trvání konkursu není přípustné, pokud dlužník v této době uzavře manželství, aby dlužníkovi vzniklo společné jmění manželů (§ 276 odst. 1 insol. zák.), což představuje výjimku z pravidla, že společné jmění manželů vzniká vždy uzavřením manželství. Doba vzniku společného jmění manželů se dle tohoto znění insolvenčního zákona posouvá k okamžiku zániku účinků prohlášení konkursu.

Konkurz není jediným způsobem řešení úpadku dle insolvenčního zákona, který se může týkat majetku manželů. Vedle konkursu insolvenční zákon umožňuje reorganizaci, která má za následek především postupné uspokojování pohledávek věřitelů při zachování provozu dlužníkovy podniku, zajištěné opatřeními k ozdravení hospodaření tohoto podniku podle insolvenčním soudem schváleného reorganizačního plánu s průběžnou kontrolou jeho plnění ze strany věřitelů (§ 316 odst. 1 insol. zák.). Reorganizace se tedy týká dlužníka-podnikatele, jehož celkový obrat za poslední účetní období předcházející insolvenčnímu návrhu dosáhl alespoň 100.000.000 Kč, nebo zaměstnával alespoň 100 zaměstnanců v pracovním poměru (§ 316 odst. 4 insol. zák.).

Jelikož tedy reorganizace představuje postupné uspokojování věřitelů dlužníka s cílem zachovat podnik, nemá proto reorganizace za následek na rozdíl od konkursu zrušení společného jmění manželů. V situaci, kdy manžel dlužníka dá písemný souhlas

k použití společného jmění, bude reorganizace prováděna i ze společného jmění dlužníka a jeho manžela. Takovýto písemný souhlas musí být manželem dlužníka vlastnoručně podepsán a úředně ověřen (§ 342 písmeno c) insol. zák.).

Pokud během manželství nedojde ani k jednomu z výše zmíněných případů, kdy společné jmění zanikne během manželství, platí, že společné jmění manželů zaniká spolu s manželstvím. Zánik manželství může nastat ze dvou důvodů.

5.3 Zánik rozvodem manželství

Jedním takovým důvodem, kdy dochází k zániku manželství, je rozvod. Rozvod je také jediný možný způsob zániku manželství ještě za života manželů a nutno podotknout, že nepatří mezi instituci státem podporovanou. V současné době tvoří českou právní koncepci jediný rozvodový důvod, kterým je kvalifikovaný rozvrat manželského společenství (§ 24 odst. 1 zák. o rod.), který je považován za rozvrat hluboký a trvalý, a proto nelze očekávat obnovení manželského soužití. Tento rozvodový důvod se projevuje v základní podobě a jejích dvou variantách.

V základní podobě se zjišťují příčiny rozvratu, které zjišťuje soud s přihlédnutím k zájmu nezletilého dítěte (24 odst. 2 zák. o rod.) poté, co byl rozvod navrhnut jedním z manželů. Soud takovému návrhu vyhoví a manželství rozvede, pokud žalující manžel prokáže existenci kvalifikovaného rozvratu a soud neshledá překážku zvláštního zájmu nezletilého dítěte.

V první variantě, pokud manželství trvá déle než jeden rok, manželé spolu víc jak šest měsíců nežijí a oba manželé tvrdí soudu shodně, že manželství je hluboce a trvale rozvráceno, soud dále nezkoumá kvalifikovaný rozvrat. Jestliže za těchto podmínek manželé soudu předloží smlouvu o vypořádání vzájemných majetkových vztahů a smlouvu obsahující vypořádání práv a povinností ze společného bydlení (§ 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod.) a mají-li manželé nezletilé dítě a nabylo-li právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu (§ 25 zák. o rod.), soud za splnění těchto podmínek manželství rozvede.

Druhou variantou je situace, kdy žalovaný manžel úspěšně neprokáže, že se na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel a rozvodem

by mu byla způsobena zvlášť závažná újma (§ 24b odst. 1 písm. a) zák. o rod.). I v takovém případě soud manželství rozvede.⁸¹

5.4 Zánik smrtí manžela

Druhým důvodem, kdy společné jmění manželů zaniká spolu s manželstvím, je smrtí jednoho z manželů, případně obou (§ 22 zák. o rod.). Smrt osoby se zjistí prohlídkou těla zemřelého, kterou provede lékař se specializovanou způsobilostí (§ 84 odst. 1 a 2 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách ve znění platném k 1.5.2013, dále jen „zák. zdr. sl.“).

Nelze-li takto zjistit smrt osoby a je-li jisté, že osoba zemřela a soud zjistí její smrt jinak, dochází k prohlášení za mrtvého. Obdobně dochází k prohlášení osoby za mrtvou i v případě, že je osoba nezvěstná, pokud je možné se zřetelem ke všem okolnostem dovést, že osoba, že dotyčná osoba nežije (§ 7 odst. 2 obč. zák.).

V případě, že osoba byla prohlášena za mrtvou, zaniká manželství až dnem právní moci rozhodnutí o prohlášení za mrtvého (§ 198 a § 161 odst. 2 o. s. ř.), a nikoliv dnem uvedeným jako dnem smrti.⁸² Jestliže v případě, že osoba, která byla pravomocně prohlášena za mrtvou, ve skutečnosti žije a v důsledku toho by bylo zrušeno prohlášení za mrtvého, obnoví se manželství této osoby pouze tehdy, pokud její manžel neuzavřel za doby jejího prohlášení za mrtvého manželství nové. Pokud se v takovémto případě manželství neobnoví, neboť manžel uzavřel v době prohlášení za mrtvého manželství nové, zaniklo společné jmění manželů právní mocí rozsudku prohlášení za mrtvého.

Pokud však dojde k obnovení manželství, obnoví se dle právní teorie i společné jmění manželů a pokud manžel za doby, kdy druhý manžel byl prohlášen za mrtvého, učinil právní úkony, ke kterým by potřeboval souhlasu druhého manžela, zůstávají takovéto právní úkony v zájmu právní jistoty platnými.⁸³

⁸¹ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné: III. Svazek*. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002, str. 60-64

⁸² BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. a POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, str. 135

⁸³ DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 191

5.5 Obecné zásady vypořádání

Dojde-li k zániku společného jmění manželů z jakéhokoliv důvodu, ať již během manželství či zánikem manželství, je třeba provést jeho vypořádání (§ 149 odst. 2 obč. zák.). Vypořádáním je třeba rozumět rozdělení všeho, tedy jak aktiv, tak i pasiv, které byly manželům společné.⁸⁴

Obecně stojí vypořádání společného jmění na několika zásadách. První takovou zásadou je rovnost manželů, která vyplývá z ustanovení občanského zákoníku, že podíly obou manželů na majetku ve společném jmění jsou stejné. Je však možné, že v důsledku dalších zásad může docházet k modifikaci této zásady.

Druhou podstatnou zásadou je ta, kdy každý manžel má právo požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek. Jedná se zde o tzv. zápočty a vnosy, které se týkají majetku vneseného z výlučného jmění manžela do společného jmění a naopak. Zápočty a vnosy mohou být vyčísleny během vypořádání společného jmění pouze tehdy, pokud se týkaly věcí, které v době zániku společného jmění ještě existovaly.

Ne vždy je však nezbytné nahrazovat takovéto věci, zejména v případech, kdy se jedná o předměty obvyklé a zároveň přiměřené osobní potřeby. Ze zákona však nevyplývá, jakým způsobem se vypočte hodnota těchto věcí. Proto musela být tato problematika výpočtu vnosů zodpovězena judikaturou.

Vzhledem k tomu, že ustanovení o vypořádání majetku manželů se od účinnosti občanského zákoníku nezměnila, je možné i několik desítek let stará rozhodnutí považovat za stále právně relevantní. Dle judikatury tedy to, co manžel vynaložil ze svého majetku na majetek společný, má právo požadovat ve výši v poměru, o který se snížila majetková hodnota věci ode dne jejího vnesení ke dni zániku

⁸⁴ ZUKLÍNOVÁ, M. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 - § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha: Linde, 2012, str. 130

společného jmění, pokud se hodnota věci zvýšila, při vypořádání se k tomuto zvýšení hodnoty nepřihlíží.⁸⁵

Třetí zásadou mající vliv na vypořádání společného jmění, jsou potřeby nezletilého dítěte. Z tohoto důvodu je klíčové určit, který z bývalých manželů má po zániku manželství nezletilé dítě v péči. I v tomto případě nelze však jednoznačně konstatovat, že takováto péče jednoho z manželů vede vždy k zvýšení jeho podílu na vypořádávaném majetku.⁸⁶

Čtvrtou zásadou je dle zákona i to, jak se každý z manželů staral o rodinu a jak se zasloužil nejen o nabytí, ale i o udržení společného jmění. Dle soudní praxe nelze automaticky vyvodit závěr, že větší podíl na majetku má ten z manželů, který se zasloužil o větší nabytí společného jmění, ale též nutno přihlížet k tomu, jak se druhý manžel, který sice méně přispěl do společného jmění, věnoval péči o děti a společné domácnosti.

Avšak v případě, pokud by manžel, který se stará o domácnost, ji zanedbával, je možné hovořit o možnosti získání většího podílu na vypořádávaném společném jmění druhým manželem.⁸⁷ Obdobný závěr lze vyvodit i v případě konzumace drog či přílišné konzumace alkoholu jedním z manželů, kterému tak připadne menší část na vypořádávaném jmění.⁸⁸

Při vypořádávání společného jmění se vypořádávají nejen aktiva, ale i pasiva. Zkrátka vše, co tvořilo předmět společného jmění v době jeho zániku. V ideálním případě se vše dělí mezi manžele. Jelikož ale ideální případy nejsou vždy stejnou množinou jako praxe, je tedy v praxi běžné, že se v případě nemožnosti rozdělení jednotlivých složek jmění kompenzuje peněžitým vyrovnáním mezi manžely.⁸⁹

Způsoby, kterými dochází k vypořádání společného jmění manželů, jsou dle občanského zákoníku tři. Jejich pořadí není náhodné, neboť se vždy preferuje způsob

⁸⁵ R 57/1970 a R 43/1974

⁸⁶ R 70/1965

⁸⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1096/2011 a 22 Cdo 3044/2011

⁸⁸ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 996

⁸⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné: Svazek I. 5.* vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 353

stojící na prvním místě. Jelikož však k tomuto způsobu ne vždy dochází a ne vždy dojít může, jsou v zákoně zahrnuty ještě dva následující. K vypořádání tedy dochází na základě dohody manželů (§ 149a a § 150 obč. zák.), nebo na základě rozhodnutí soudu (§ 150 odst. 3 obč. zák.), nebo uplatněním zákonné domněnky (§ 150 odst. 4 obč. zák.).

Vedle těchto způsobů vypořádání obsažených v občanském zákoníku existuje ještě způsob, který je ve vztahu k občanskému zákoníku *lex specialis*. Jedná se o vypořádání společného jmění manželů na základě jeho zániku dle insolvenčního zákona (§ 268 an. insol. zák.).

Bez ohledu na způsob vypořádání platí, že vypořádání společného jmění manželů se nepromlčuje, neboť se jedná o vlastnické právo (§ 100 odst. 2 obč. zák.).

Jelikož od doby zániku společného jmění manželů může uplynout v praxi kratší či delší doba, je vhodné se zmínit, že dle judikatury se vždy vychází z ceny věci v době vypořádání, ale ze stavu věci, tedy její kvalitativní stránky, již v době zániku společného jmění.⁹⁰

5.6 Vypořádání dohodou

Jak již bylo výše řečeno, upřednostňovaným způsobem vypořádání je dohoda. K uzavření dohody jsou oprávněni manželé, resp. bývalí manželé, kterým zákon tímto umožňuje, aby tak respektovali své individuální zájmy.

Před rokem 1982 se obsah dohody manželů musel týkat celého společného majetku, jinak byla dohoda týkající se pouze části tehdy bezpodílového spoluvlastnictví vyloučena.⁹¹ To však bylo novelou roku 1982 změněno a byla připuštěna i částečná dohoda (změna § 149 obč. zák. provedená zákonem č. 131/1982 Sb.). Tato částečná dohoda je možná i dnes.

Dohoda manželů nemůže být uzavřena konkludentně či pouze ústně, neboť zákon výslovně požaduje její uzavření písemně. Navíc, pokud se dohoda dotýká

⁹⁰ ZUKLÍNOVÁ, M. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 - § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha: Linde, 2012, str. 131

⁹¹ R 70/1965

nemovitosti ve společném jmění manželů, nabývá dohoda účinnosti vkladem do katastru nemovitostí (§ 150 odst. 1 obč. zák.).

Co se obsahu týče, nestanovil zákonodárce žádné speciální ustanovení, dohoda se tedy řídí obecnými ustanoveními právních úkonů (§ 34 an. obč. zák.). Touto dohodou umožňuje manželům zákon projevit smluvní svobodu. Avšak tato svoboda není bezbřehá, neboť s ohledem na právní ochranu třetích osob. Z tohoto důvodu není přípustné, aby dohodou manželů byla dotčena práva věřitelů.

Judikatura dovodila, že k dotčení práva věřitele dochází v případě, jestliže tato dohoda má za následek zmenšení majetku dlužníka a věřitel v důsledku této dohody nemůže dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku dlužníka, ačkoliv by se v situaci bez této dohody věřitel z majetku dlužníka uspokojil.⁹²

Pokud by se tato dohoda manželů dotýkala práv věřitele, stanovil Nejvyšší soud, že takováto dohoda: „*Nezpůsobuje neplatnost, nýbrž tzv. relativní bezúčinnost; znamená to, že dohoda sledované právní následky vyvolá, avšak ve vztahu k osobám, v jejichž prospěch byla bezúčinnost nastolena, se na dohodu hledí tak, jako kdyby její právní účinky nenastaly. Tato neúčinnost nastává přímo ze zákona, proto ji lze uplatnit i námitkou ve sporu.*“⁹³

Dalším požadavkem pro dohodu manželů je, že takováto dohoda musí být určitá. Je tedy možné, pokud je v dohodě stanoveno, že se manželé např. dohodli na rozdělení skla, prádla, knih, a to tak, že každému připadne jedna polovina, lze považovat takové určení za dostačující a dohoda je tedy platná. Avšak v případě, že se dohoda dotýká např. zbývajících zařízení bytu, je v tomto místě dohoda neurčitá, a tudíž neplatná.⁹⁴

⁹² ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2.* vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1007

⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 2085/2006

⁹⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné: Svazek I. 5.* vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 355

5.7 Vypořádání rozhodnutím soudu

V případě, že společné jmění manželů zaniklo a k jeho vypořádání nedošlo dohodou, rozhodne o vypořádání společného jmění na návrh jednoho z manželů soud (§ 150 odst. 3 obč. zák.).

Takovýto návrh soudu není ničím jiným než žalobou, kterou má právo podat jeden z manželů, neboli účastníků, v době tří let od zániku společného jmění. Jedná se zde o řízení, které se nazývá iudicium duplex, kdy oba účastníci mají jak postavení odpůrce, tak i navrhovatele.⁹⁵

Soud není vázán návrhy účastníků, kteří označují majetek, který je třeba vypořádat. Soud je vázán tedy pouze zákonem, a to zákonem, který byl účinný v době, kdy došlo k zániku společného jmění manželů.⁹⁶

Účastník, který soudu tvrdí, že daná věc byla součástí společného jmění, musí pro toto tvrzení unést důkazní břemeno. Jestliže se mu toto podaří prokázat, přesouvá se důkazní břemeno na druhého účastníka, který tvrdí, že věc nepatřila do společného jmění.⁹⁷ Pokud účastníci neuvedou, že určitá věc byla součástí společného jmění, není povinností soudu zjišťovat, co tam patřilo či nikoliv.

Vedle věcí, které musejí v době rozhodování soudu existovat, se dále vypořádávají práva a závazky, které též tvořily součást společného jmění, taktéž se vypořádává i obchodní podíl, stejně tak se vypořádávají i práva spojená s vkladem u peněžního ústavu, též se vypořádávají investice do podílových fondů, nebo též společné členství v bytovém družstvu.⁹⁸

Způsob, kterým je stanovena cena vypořádávaných věcí, záleží primárně na tvrzení účastníků, která se musí shodovat. Pokud se účastníci neshodnou, což si lze jistě snadno představit, určuje cenu soud. Takovéto určení se provádí zpravidla prostřednictvím znaleckého posudku. Jak již bylo řečeno, cena věci se určuje podle

⁹⁵ HENDRYCH, D. *Právní slovník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2433/1999

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2615/2004

⁹⁸ DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 205-214

doby, kdy dochází k vypořádání, nikoliv dle doby, kdy zaniklo společné jmění manželů.⁹⁹

Během soudního vypořádání dochází též k zápočtům majetku, kdy manžel, který vynaložil vlastní prostředky na společné jmění manželů, má právo požadovat, aby mu toto bylo nahrazeno. Zároveň je ten manžel povinen vrátit do společného jmění to, oč se jeho vlastní majetek obohatil.

Při určení toho, kolik každý z manželů dostane, se vychází z pravidla rovnosti manželů, že jejich podíly na společném majetku jsou stejné. Dále se přihlíží k potřebám nezletilých dětí a též k tomu, jak se který manžel staral o rodinu a domácnost. Od této rovnosti se soud může odklonit ve výjimečných případech, kdy tak stanovila judikatura.¹⁰⁰ Jedním z těchto případů může být situace, kdy se jeden z manželů podílel mimořádně o získání společného majetku.¹⁰¹

Jestliže manželství zanikne smrtí manžela, postupuje se podle zvláštního ustanovení občanského soudního řádu (§ 1751 o. s. ř.) a soud pověřuje notáře ve funkci soudního komisaře, aby před projednáním dědictví vypořádal společné jmění manželů. Zde rozhodne soud o obvyklé ceně majetku v době smrti zůstavitele a určí, co spadá do dědictví a co z toho patří pozůstalému manželovi.¹⁰²

5.8 Vypořádání zákonnou domněnkou

Pokud nedojde v době tří let od zániku společného jmění ani k dohodě o vypořádání, ani k vypořádání společného jmění soudem, uplatní se zákonná domněnka (§ 150 odst. 4 obč. zák.). Tato domněnka slouží k tomu, aby se předcházelo právní nejistotě, pokud by nebylo jasné, jakým způsobem jsou upraveny majetkové poměry po zániku společného jmění.

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 629/2000

¹⁰⁰ DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 221-229

¹⁰¹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1781/2004

¹⁰² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné: Svazek I*. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 355

Samozřejmostí pro uplatnění takovéto domněnky, vedle výše zmíněné uplynuté doby, je situace, kdy zůstala alespoň část společného jmění a oba manželé jsou naživu. Právní domněnka stanoví způsob, jakým se vypořádají nejen aktiva, ale i pasiva.

U movitých věcí platí, že se manželé vypořádali dle stavu, v jakém každý z nich užívá výlučně jako vlastník movitou věc ze společného jmění, a to pro potřebou svou nebo své rodiny a domácnosti. Tato domněnka je nevyvratitelná. Není nutné, aby takováto movitá věc byla užívána po celé tři roky, podstatné je, že se tak neděje proti vůli druhého manžela. Pokud tyto podmínky nejsou splněny, věc připadá do podílového spoluvlastnictví mezi manžely.

Na druhou stranu věci nemovité, s ohledem na svoji pravidelně větší hodnotu, jsou dle zákonného ustanovení předmětem podílového spoluvlastnictví manželů, kde bývalí manželé mají rovné podíly. Toto spoluvlastnictví se zapisuje na základě ohlášení jednoho z manželů do katastru nemovitostí, a to v době, kdy uplynuly tři roky od zániku společného jmění. Takováto domněnka je vyvratitelná.

Co se týče společných majetkových práv, pohledávek a společných závazků, které jsou součástí společného jmění, uplatní se na ně stejná vyvratitelná domněnka jako v případě nemovitostí. Což má za následek, že i v těchto případech jsou manželé oprávněni a povinni stejně.

Takovéto vypořádání pomocí zákonné domněnky je závazné, a proto i třetí osoby jsou to povinny respektovat a nemohou se proti takovému způsobu vypořádání nijak bránit. Navíc zákon věřitelům nepřiznává právo podat před uplynutím tříleté lhůty návrh na vypořádání společného jmění manželů, za kterými mají pohledávku.¹⁰³

¹⁰³ DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2007, str. 241

6. Nový občanský zákoník a úprava společného jmění

Jelikož po roce 1989 došlo ke změně politických poměrů, začalo se diskutovat i o novém občanském zákoníku, který by nahradil ten z roku 1964. V první polovině devadesátých let začala na Ministerstvu spravedlnosti působit komise k rekonstrukci občanského práva. V roce 2000 pověřil ministr spravedlnosti dva členy této komise, a to jmenovitě profesora Karla Eliáše a docentku Michaelu Zuklínovou, aby připravili věcný záměr pro nový občanský zákoník. Dne 18. dubna 2001 schválila vláda ČR věcný záměr a pověřila autory paragrafovaným zněním. O čtyři roky později představilo Ministerstvo spravedlnosti první paragrafované znění a byla o něm zahájena veřejná diskuze. V květnu roku 2008 byl návrh rozeslán do oficiálního připomínkového řízení a v květnu 2011 byl návrh, který již úspěšně prošel připomínkovým řízením i Legislativní radou vlády, předložen vládě, která ho schválila. Návrh byl následně odeslán do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, kde byl dne 9. listopadu 2011 schválen. Po projednání zákona Senátem Parlamentu České republiky byl zákon 20. února 2012 podepsán Prezidentem republiky. Nový občanský zákoník byl 22. března 2012 vyhlášen ve Sbírce zákonů pod číslem 89/2012.¹⁰⁴ V současné době je nový občanský zákoník sice platný, ale nikoliv účinný. Účinnosti nabude dnem 1. ledna 2014. Ačkoliv tématem diplomové práce je současný účinný občanský zákoník, považoval bych za hrubou chybu nezmínit budoucí úpravu občanského práva.

V novém občanském zákoníku je začleněno společné jmění manželů do části druhé pod rodinné právo, oddíl 2. manželské majetkové právo. Odpadá tak současné začlenění mezi práva věcná. Co se týče šíře uvedení v novém občanském zákoníku, je budoucí úprava společného jmění manželů v porovnání se současnou úpravou širší.

Nicméně začít se společným jměním manželů až od § 708 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník účinný od 1.1.201 (dále jen „OZ 2014“) by bylo chybou. Je proto potřeba začít již v obecné části, která upravuje nejen podstatné zásady, na kterých stojí občanské právo (§ 3 OZ 2014). Neboť zákon je vždy nutno vykládat v kontextu s jeho ustanoveními v obecné části, nikoliv vytrhávat jednotlivá ustanovení z kontextu.

¹⁰⁴ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Legislativní proces - Občanský zákoník* [online]. 2013 [cit. 2013-03-22]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/legislativni-proces.html>

Snad nejpodstatnější částí pro pochopení nové úpravy společného jmění manželů je obvyklé vybavení společné domácnosti, které již nebude součástí společného jmění (§ 3038 OZ 2014). Proto bude nově dohodou manželů možné zrušit celé společné jmění, aniž by zde zůstalo obvyklé vybavení společné domácnosti, jak tomu je za současné účinné právní úpravy (srov. § 143a odst. 2 obč. zák.).

Obvyklé vybavení společné domácnosti tvoří soubor movitých věcí, které jsou nezbytné pro životní potřeby rodiny a jejích členů (§ 698 odst. 1 OZ 2014). Tedy nikoliv věci zbytné, jako je např. domácí kino či sbírka porcelánu, ale pokud je například tento porcelán určen pro servírování jídla, tak naopak tvoří součást obvyklého vybavení společné domácnosti. Jelikož se jedná o věci nezbytně nutné, je zde k jejich nakládání potřeba souhlasu druhého manžela. Není-li dán, může se druhý manžel dovolat neplatnosti právního úkonu (§ 698 odst. 2 a 3 OZ 2014).

Vzhledem k tomu, že se v § 698 OZ 2014 jedná o věci nezbytně nutné pro rodinu, ustupuje zde ochrana třetích osob do pozadí.¹⁰⁵

Chybné je vykládat výše zmíněné přechodné ustanovení v § 3038 OZ 2014 tak, že vyřazením obvyklého vybavení společné domácnosti po 1.1.2014 ze společného jmění manželů nastane situace, že každý z manželů se stane vlastníkem ideální poloviny. Vybavení společné domácnosti nebude součástí společného jmění, ale bude se vypořádávat až po zániku manželství. A to buď tak, že věc sloužící běžně nezbytným životním potřebám připadne tomu z bývalých manželů, který ji víc potřebuje, nebo tomu manželovi, který je na živu, zaniklo-li manželství smrtí jednoho z manželů.

V případě, že manžel opustí rodinnou domácnost trvale a odmítá se vrátit, může požadovat vydání věcí patřících k obvyklému vybavení společné domácnosti, pokud patří výhradně jemu. V případě společných věcí si je manželé rozdělí rovným dílem (§ 699 odst. 1 OZ 2014). Věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti však zůstanou v rodinné domácnosti, pokud je manžel potřebuje pro společné nezletilé dítě, které v rodinné domácnosti zůstalo (§ 699 odst. 2 OZ 2014).

Co se definice týkající se společného jmění týče, tak zní: „*To, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí*

¹⁰⁵ dle důvodové zprávy k novému občanskému zákoníku, viz Nový občanský zákoník. *Důvodová zpráva k NOZ* [online]. 2013 [cit. 2013-05-20]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny_mce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf, str. 170

společného jmění manželů. To neplatí, zanikne-li společné jmění za trvání manželství na základě zákona“ (§ 708 odst. 1 OZ 2014). Takovéto ustanovení se nazývá zákonným režimem společného jmění. I nový občanský zákoník, který nabude účinnosti 1.1.2014 uvádí, co naopak do společného jmění v rámci zákonného režimu nepatří.

Nově se zde však nesetkáváme s restitučními, což je dáno dobou, která již uplynula od roku 1989. Do společného jmění manželů tedy nebude patřit to, co slouží osobní potřebě jednoho z manželů, to, co jeden z manželů nabyl darem, děděním nebo odkazem, dále to, co jeden z manželů nabyl jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech, též to, co nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví, nebo též to, co nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.

Naopak součástí společného jmění je zisk z výhradního majetku. Stejně tak je i součástí společného jmění manželů podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stal-li se společníkem nebo členem během manželství. To neplatí, pokud podíl zakládající jeho výlučné vlastnictví (§ 709 OZ 2014). Stejně tak budou patřit do společného jmění pasiva, neboli dluhy, které byly převzaty za manželství, vyjma dvou výjimek v zákoně uvedených (§ 710 OZ 2014). Dále nový občanský zákoník odkazuje na ustanovení o společnosti, případně o spoluvlastnictví, pokud není stanoveno jinak (§ 712 OZ 2014).

Stejně jako v současné účinné právní úpravě, platí v budoucím občanském zákoníku, že manželé jsou odpovědní za práva spojená se společným jměním společně a nerozdílně. Stejně tak i z právních jednání týkajících se společného jmění nebo jeho součástí (§ 713 OZ 2014).

Nově je ve správě v zákonném režimu stanoveno, že v záležitostech nikoliv běžných platí, že manželé jednají společně, nebo jeden manžel jedná se souhlasem druhého. Pokud ten však bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny či rodinné domácnosti souhlas neudělí, může se druhý manžel obrátit na soud, aby nahradil souhlas manžela (§ 714 OZ 2014).

Co se týče nové úpravy společného jmění ve vztahu k podnikání, i nadále platí, že k prvnímu užití společného jmění je potřeba, aby druhý manžel k tomuto použití udělil souhlas. Stejně tak to platí pro užití společného jmění k nabytí podílu v obchodní společnosti nebo družstvu (§ 715 odst. 1 OZ 2014). Nadto přibyla pravidla, která dosud

scházela, neboť v případě, že s podnikáním manžela druhý manžel nesouhlasí, může se dovolat neplatnosti jednání podnikajícího manžela a soud již nepoužije rozhodný zřetel zájmu, jelikož s podnikáním je spojena míra rizika, kterou není možné vyvážit zájmem rodiny.¹⁰⁶

Snoubenci i manželé se však od takového zákonného režimu mohou odchýlit v rámci tzv. smluveného režimu. Smlouva o tomto smluveném režimu bude vyžadována ve formě veřejné listiny (§ 716 odst. 1 a 2 OZ 2014). Variant smluveného režimu přináší nový občanský hned několik. Jedná se o režim oddělených jmění, nebo o režim vyhrazující vznik společného jmění ke dni zániku manželství, nebo o režim rozšíření či zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu. Takovýto režim je možné měnit nejen dohodou manželů, ale též rozhodnutím soudu (§ 717 odst. 1 a 2 OZ 2014).

Smluvený režim je projevem velké míry smluvní volnosti poskytnuté novým občanským zákoníkem manželům, avšak i taková smluvní volnost má své mantinely. Tyto mantinely neumožňují manželům taková ujednání, která zákon zakazuje a smlouvou manželů nelze vyloučit ani změnit ustanovení o obvyklém vybavení rodinné domácnosti, pokud žádný z manželů neopustil trvale domácnost (§ 718 OZ 2014).

Stejně tak smlouva o majetkovém režimu nesmí vyloučit svými důsledky schopnost manžela zabezpečovat rodinu a stejně tak jsou novým občanským zákoníkem ve smluvním režimu chráněna práva třetích osob, kdy je zakázáno, pokud s tím třetí osoba neprojevila souhlas, aby se smlouva o manželském majetkovém svým obsahem nebo účelem dotkla práv třetí osoby.

Nově též nový občanský zákoník stanoví, že pokud třetí osoba se smlouvou manželů neprojeví souhlas, nemá takováto smlouva o manželském majetkovém právu proti této třetí osobě účinky (§ 719 OZ 2014). Účinnost nabývá smlouva uzavřením manželství a účinky vůči třetím osobám nabývá zápisem do veřejného seznamu (§ 721 OZ 2014).

Vedle zákonného a smluvního režimu uvádí nový občanský zákoník ještě režim třetí, kterým je režim založený rozhodnutím soudu. Takovýto režim má za následek, že soud na návrh manžela společné jmění změní nebo zruší, pokud je k tomu

¹⁰⁶ dle důvodové zprávy k novému občanskému zákoníku, viz Nový občanský zákoník. *Důvodová zpráva k NOZ* [online]. 2013 [cit. 2013-05-20]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>, str. 177

dán závažný důvod. Nový občanský zákoník uvádí pod pojmem zákonný důvod, že se jedná o skutečnost, kdy manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu větším, než je výhradní majetek manžela, stejně tak je závažným důvodem i to, že manžela je možno považovat za marnotratného, dále i situace, kdy manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Stejně tak může být i závažným důvodem i to, že manžel začal podnikat nebo se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby (§ 724 OZ 2014). Dle důvodové zprávy je novým občanským zákoníkem ve světle takového ustanovení soud vrácen „*ke skutečnému rozhodování, včetně zvažování rozhodných argumentů a volby možných řešení.*“¹⁰⁷

Takovýto režim založený rozhodnutím soudu bude možné změnit nejen soudním rozhodnutím, ale též i smlouvou manželů (§ 725 OZ 2014).

Co se týče zániku a vypořádání společného jmění dle budoucí právní úpravy, je ve shodě s dnes účinnou právní úpravou. Nadto nový občanský zákoník určuje, že hodnota, která byla vynaložena na výhradní majetek manžela ze společného jmění, stejně tak i co bylo z výhradního majetku vynaloženo na společné jmění, se při vypořádání započítává snížená nebo zvýšená podle toho, jak hodnota snížila nebo zvýšila ode dne jejího vynaložení do dne zúžení, zániku či zrušení společného jmění.¹⁰⁸ Právě přidání onoho zvýšení představuje odklon od současné praxe.

Opět se i u vypořádání projevuje v novém občanském zákoníku ochrana třetích osob, neboť třetí osoba, v případě, že se jejího práva dotkne vypořádání, má právo domáhat se po soudu, aby určil, že vypořádání je vůči ní neúčinné. A k tomu přibylo navíc ustanovení, že vypořádání dluhů má účinky jen mezi manžely (§ 737 OZ 2014).

Sluší se navíc k vypořádání společného jmění v novém občanském zákoníku poznamenat, že není-li uzavřena dohoda, mohou se stejně jako dnes manželé dovolat toho, aby o vypořádání rozhodl soud. Nedojde-li do tří let od zúžení, zrušení nebo

¹⁰⁷ dle důvodové zprávy k novému občanskému zákoníku, viz Nový občanský zákoník. *Důvodová zpráva k NOZ* [online]. 2013 [cit. 2013-05-20]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>, str. 180

¹⁰⁸ ZUKLÍNOVÁ, M. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 - § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha: Linde, 2012, str. 132

zániku společného jmění, platí právní domněnka vypořádání stejně jako v současné účinné právní úpravě (§ 740 a § 741 OZ 2014).

Na závěr výkladu o OZ 2014 stojí za zmínku, že v oblasti rodinného práva upravuje nově rodinný závod (§ 700 an. OZ 2014), ustanovení o bydlení manželů (§ 743 an. OZ 2014) či ustanovení proti domácímu násilí (§ 751 an. OZ 2014).

Závěr

Cílem mé diplomové práce byl náhled na problematiku společného jmění manželů. Ačkoliv tento institut je v občanském právu obsažen od srpna roku 1998, jedná se o institut navazující na dlouhou dobu existující bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Proto jsem se na úvod své práce rozhodl zabývat i vývojem v historickém kontextu, aby bylo patrné, z čeho zákonodárce při vytváření současné účinné právní úpravy čerpal.

Na druhou stranu je vhodné poznamenat, že cílem mojí diplomové práce není do detailu rozebrat jednotlivá ustanovení občanského zákoníku na toto téma.

Po uvedení historického kontextu jsem zmínil podstatná ustanovení o společném jmění manželů ve spojení se vznikem manželství, které ovlivňuje podstatně život manželů a potažmo i celé rodiny.

Jelikož se však za dobu účinnosti dnešního občanského zákoníku mnoho změnilo, změnil se i název institutu z dřívějšího bezpodílového spoluvlastnictví manželů na společné jmění manželů. Stejně tak došlo i k přístupu zákonodárce s ohledem na společensko-ekonomický vývoj po roce 1989 k přístupu k podnikání, kterým jsem se ve své práci též zabýval.

Majetkové právo manželů má rozsah natolik široký, že v některých situacích vyvstávají v praxi problematické otázky, jak postupovat. Proto jsem tyto nejdůležitější otázky uvedl i se snahou je zodpovědět s ohledem nejen dle judikatury, ale též podle názoru právnické akademické obce.

Co se týče vztahu ke třetím osobám, je právní úprava společného jmění manželů ne vždy jasná, a proto jsem se též snažil objasnit problémová místa.

Během společného jmění manželů dochází k nabývání i pozbývání jmění. V první řadě tedy bylo vhodné osvětlit, co se samotným jměním rozumí a poté říci, jak k jeho nabývání a pozbývání dochází. Jelikož padla zmínka i o samotném jmění, bylo nutné od sebe odlišit majetek manželů, který je jim společný, od majetku, který spadá do výlučného jmění každého z manželů a se kterým tak každý manžel nakládá samostatně.

Za pozornost též stál přístup k finančním prostředkům na účtech a okamžiku jeho nabývání manžely.

Jelikož společné jmění manželů má svůj konec, bylo vhodně osvětlit, jakým způsobem k němu dochází a jak se společné jmění manželů vypořádává.

Na závěr diplomové práce, ačkoliv to nebylo jejím těžištěm, bylo nutné zmínit i úpravu v novém občanském zákoníku, který sice není ke dnešnímu dni účinný, ale úprava v něm obsažená ve vztahu k současnému společnému jmění má jistou kontinuitu, avšak i zde došlo ke změnám, které jsem se snažil ve své práci zdůraznit.

Domnívám se proto, že v občanském zákoníku účinném od 1.1.2014 je úprava společného jmění upravena lépe, než je tomu v současné účinné právní úpravě, neboť nejenže objasní mnohá sporná místa, ale hlavně umožňuje zrušit společné jmění manželů beze zbytku.

Seznam zkratk právních předpisů

ABGB	Obecný zákoník občanský z roku 1811
autor. zák.	zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském
insol. zák.	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení
LZPS	zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
obč. zák.	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
obch. zák.	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
o. s. ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OZ 2014	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník účinný od 1.1.2014
tr. zák.	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
zák. o rod.	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
zák. pr.	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
zák. zdr. sl.	zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách
z. p. r.	zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
z. v. p. n.	zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem

Použité prameny

Literatura

BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. a POKORNÝ, M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009

DVOŘÁK, J. a SPÁČIL J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 2., vyd. Praha: ASPI, 2007

HENDRYCH, D. Právní slovník. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009

HOLUB, M. a kol. Občanský zákoník, komentář. Praha: Linde, 2003

JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J. a ŠKÁROVÁ, M. Občanský zákoník: komentář. 8. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003

KINCL, J., URFUS, V. a SKŘEJPEK, M. Římské právo. 2. vyd., Praha: C. H. Beck, 1995

KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J. a kol. Občanské právo hmotné: III. Svazek. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002

LAZAR, J. a ŠVESTKA, J. Občanské právo hmotné I. svazek. Praha: Panorama, 1987

MALÝ, K. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde Praha a.s., 1997

ROUČEK, F. a SEDLÁČEK, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému. Svazek 1., díl V. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1998.

ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012

ŠTENGLOVÁ, I. a kol. Obchodní zákoník: komentář. 13. vyd. Praha: Beck, 2010

ŠTĚPÁNOVÁ, S. Společné jmění manželů a podnikání. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2006

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné: Svazek I. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009

ZUKLÍNOVÁ, M. Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 - § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.). Praha: Linde, 2012

Soudní rozhodnutí

R III/1965

R 70/1965

R 57/1970

R 42/1972

R 43/1974

R 34/1983

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR, 3 Cz 55/1963

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Cdon 2072/1997

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2433/1999

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 629/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1476/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1803/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2731/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1731/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 700/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1781/2004

Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2211/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2457/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2615/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 1889/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 2085/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 3515/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2940/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 579/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1096/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 3044/2011

Internetové zdroje

Ministerstvo spravedlnosti ČR. Legislativní proces - Občanský zákoník [online]. 2013 [cit. 2013-03-22]. Dostupné z:
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/legislativni-proces.html>

Nový občanský zákoník. Důvodová zpráva k NOZ [online]. 2013 [cit. 2013-05-20]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Resumé

Cílem předkládané diplomové práce je seznámení s problematikou společného jmění manželů, kterou považuji za stále aktuální. O tom jsem se také přesvědčil během stáže na soudě.

Vybral jsem si toto téma hlavně z důvodu, že ho shledávám velmi zajímavým a důležitým. Toto téma se velmi úzce dotýká rodiny, kterou považuji za jádro společnosti. Bez rodiny by společnost zkrátka nemohla fungovat. A majetkové vztahy manželů jsou jedním klíčových uzlů společnosti. Nejen ve vztahu mezi manžely samotnými, ale též ve vztahu k třetím osobám.

Diplomová práce sestává ze šesti kapitol, kde většina z nich je rozdělena dále na podkapitoly.

První kapitola se zabývá historickým kontextem vývoje společného jmění manželů. To vede k pochopení současné právní úpravy.

Druhá kapitola diplomové práce se zabývá tím, jak společné jmění manželů vzniká a co tvoří obsah společného jmění. Tedy jak aktivy, tak i pasivy. Vedle toho je zdůrazněno, co dle zákona nemůže být součástí společného jmění.

Třetí kapitola se zabývá nakládáním se společným jměním manželů. Takovéto nakládání se společným jměním se týká nejen správy obvyklé, ale též i správy nikoliv obvyklé. Taktéž důležitým bodem v této části je vztah podnikání a společného jmění manželů. Vedle podnikání je zde uveden obchodní podíl a jeho vztah ke společnému jmění. Dále bylo potřeba se zmínit o bytových družstvech a jejich vztahu ke společnému jmění.

Čtvrtá kapitola se zabývá modifikacemi společného jmění. Tyto modifikace jsou uvedeny v časovém pořadí, ve kterém k nim může dojít. Na prvním místě je proto zmíněna předmanželská smlouva. Poté jsou zde uvedeny modifikace během manželství. Ty mohou být jak smluvní, tak rozhodnutím soudu.

Pátá kapitola se zabývá zánikem a vypořádáním společného jmění. První je zmíněn zánik společného jmění bez zániku manželství, na dalším místě je zmíněn zánik již spolu s manželstvím, které nastane buď rozvodem, nebo smrtí jednoho z manželů. Dále je v této kapitole uvedeno vypořádání společného jmění. To může nastat dohodou, rozhodnutím soudu, nebo zákonnou domněnkou.

Poslední, šestá kapitola se zabývá novým občanským zákoníkem, který ve své podstatě rozšiřuje společné jmění manželů oproti současné účinné právní úpravě.

Abstract

Joint property of spouses

The aim of this thesis is to introduce the issue of marital property, which I consider is still up to date. That is what I also learned during an internship at the court.

I chose this topic mainly because I find it very interesting and important. This topic is very closely related to the family, which I consider to be the core of the society. The society without the family could not simply work. Joint property of spouses is one of the key nodes of the society. Not only the relationship between the spouses themselves, but also in relation to third parties.

The thesis consists of six chapters, where most of them are further divided into subsections.

The first chapter deals with the historical context of the development of joint property. This leads to an understanding of the current legislation.

The second chapter deals with how the joint property is created and what constitutes the content of the joint property. That means assets and liabilities. In addition, it is pointed out what by the law cannot be part of the joint property.

The third chapter of the thesis deals with the disposal of the joint property of spouses. Such disposal of joint property management concerns not only common, but also the non-common administration. Also an important point in this part is the relation between business activities and joint property of spouses. Besides business activities is here also listed business interest and its relation to the joint property. It was also necessary to mention the housing cooperatives and their relation to joint property.

The fourth chapter deals with the modification of the joint property. These modifications are listed in the chronological order in which they occur. In the first place, therefore, mentioned prenuptial contract. After that are here mentioned modifications during the marriage. These can be either contractual or by court decisions.

The fifth chapter deals with the termination and settlement of joint property. As first is mentioned dissolution of joint property without dissolution of marriage, at the next place is already mentioned dissolution along with marriage, which occurs either by

divorce or death of a spouse. Further in this chapter is mentioned the settlement of the joint property. This may occur by agreement, court order, or legal presumption.

The last, sixth chapter deals with the new Civil Code, which in essence extends the joint property over current effective legislation.

Klíčová slova

manželé, společné jmění

spouses, joint property